

LIFE13 NAT/PL/024

Progress Report

Covering the project activities from 01/09/2014 to 30/09/2017

Reporting Date
30/09/2017

LIFE+ PROJECT NAME or Acronym

**Ochrona torfowisk alkalicznych (7230)
południowej Polski /
Conservation of alkaline fens (7230) in
southern Poland (AlkFens_S_PLife)**

Data Project

Project location	Polska
Project start date:	01/09/2014
Project end date:	30/06/2018 Extension date: nie dotyczy
Total budget	1 003 129 €
EC contribution:	501 564 €
(%) of eligible costs	50

Data Beneficiary

Name Beneficiary	KLUB PRZYRODNIKÓW
Contact person	Mrs Dorota Horabik
Postal address	ul. 1 maja 22, PL 66-200 Świebodzin
Telephone	48-68-475 66 11, +48 508 422 772
Fax:	48-68-382 82 36
E-mail	dorota.horabik.kp@gmail.com
Project Website	http://alkfens.kp.org.pl/

1. Table of contents

1. Table of contents.....	1
2. List of key-words and abbreviations.....	3
3. Executiv summary	3
3.2. Assessment as to whether the project objectives and work plan are still viable.....	3
3.3. Problems encountere	4
4. Administrative part	6
5. Technical part	8
5.1. Actions	8
5.2. Envisaged progress until next report.	27
5.3 Impact	28
4.4. Outside LIFE.....	28
6. Financial part	29
6.1.Costs incurred.....	29
7. Annexes.....	33
7.1. Deliverables	33
7.2. Dissemination materials	33
7.3. Other annexes.....	33

2. List of key-words and abbreviations

KP – Klub Przyrodników

RDOŚ – Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska

GPN – Gorczański Park Narodowy

NFOŚiGW – Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

ZMIUW – Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych

PZO – Plan Zadań Ochronnych

KP MaSS – Klub Przyrodników Management Support System

3. Executive summary

3.1. General progress

The project is in accordance with the timetable indicated in the proposal and in the Mid-term Report, approved by the European Commission ENV-D-4 AF / AMC Ref. Ares (2017) 404681-25/01/2017. The transfers indicated in part 3 of this report do not affect the overall performance of the project and result from unexpected difficulties encountered during the project implementation.

Milestones of the project (since the mid-term report was submitted):

- removal of trees and shrubs on planned surfaces (task C2) - 30.09.2017 - deadline to be met (perhaps 2-3 weeks delay)
- mowing of the planned surfaces (task C3) - 30.09.2017 – the deadline will be met (maybe 2-3 weeks delay)
- design and technical documentation (task A1) - 30.09.2017 – we ask for postponing the deadline to 31.03.2018 (explanations in description of task A1)
- construction of dams (task C2) - 31.12.2017 – we ask for postponing the deadline to 30.04.2018 (explanations in task description C2),
- designation of a comparative point (task D1) - 30.09.2017 - the deadline will be met,
- purchasing land for natural purposes (task B1 - according to the proposal the task continues until III / 2017, however, the milestone in the application was fixed on 31.03.2018 - in order to standardize the duration of the task please accept the deadline of 31.03.2018 r.- this term will be reached.)

Changes to milestones are consistent with changes in end dates for individual actions (described below).

We kindly ask you to accept the above changes, which will not affect the finalisation of the project.

3.2. Assessment as to whether the project objectives and work plan are still viable

In the Beneficiary's own assessment, the project, its objectives, budget and expected results are still achievable, according to the initial assumptions and timetable; for selected indicators in the increased range (increase in the area covered by the conservation measures: mowing and removing of trees and shrubs). Exceptions are actions related to the improvement of water conditions within fens (tasks A1 and C1). reasons for delays in accomplishing these actions are described below. However, in the Beneficiary's own assessment, it is still possible to achieve the expected results within these actions.

3.3.Problems encountere

Action A1

In this action concerning obtaining the necessary permits, agreements on land redemption or signing agreements with private owners to implement conservation measures (preparatory mowing and removal of trees and shrubs), we are noting no delays or problems.

However, the beneficiary has encountered difficulties in developing technical documentation and obtaining approval for the part of the dams / ditch blocking planned in the project (in description of A1 in the Technical Part of the Report, it was explained that a part of the ditch blocking (33 units) did not require obtaining permits).

Delays in execution of documentation for other buildings (types of buildings are listed in the description below of Action C1), which have an impact on the implementation of this action, are due to reasons beyond the Beneficiary's influence. The data of the private owners we received in December 2016 from the District Office. In spite of the double submission of the application, Klub did not obtain the address data of the owners from the District Office, referring to the Data Protection Act. The District Office did not recognize the legal interest of the Naturalists' Club to obtain such data, despite the fact that other district's offices recognized the Beneficiary's arguments. After several months of efforts, the employees of the District Office agreed to provide such information, but this affected delays in the arrangements with the landowners themselves. Due to the fact that all actions related to the regulation of water conditions leading to improvement of the humidity within all objects are of concern to the owners (anticipated difficulties in mowing with heavy mechanical equipment), all arrangements are time-consuming. Negotiations require more than a few visits at the owner of the land, during which the project staff familiarize the owners with the project objectives, the Natura 2000 principles and seek the necessary trust. In addition, owners / administrators, when signing agreements, need to provide detailed technical solutions that will be applied in their area. However, the consent of the owners / managers must be obtained prior to the announcement of the tender for the technical documentation for the dams / ditch blocking in their area.

Consequently, the Beneficiary has twice announced an order to develop a detailed concept for technical solutions for improving water conditions within the 6 alkaline fens. Both tenders were cancelled due to lack of offers. Consequently, efforts were made to look for contractors individually and order them to execute the contract. The contract was signed (No. 128/2017 of 15th September - Annex No. 1) with concept contractors. The deadline negotiated with the contractor is November 2017. According to the contract the contractor submitted on 26 September preliminary results of the concept (the results are discussed in the following description of C1). On the basis of this preliminary concept, Klub employees will start negotiating with the landowners on the application of specific technical solutions within the individual fen.

After obtaining a detailed concept of technical solutions and approvals from the landowners, we will be able to proceed with tender for the development of relevant technical documentation. Most of the planned investments will be carried out on the land owned by the Provincial Board of Land Reclamation and Water Facilities in Lublin, which, according to the findings of the last few months, has positive attitude to the above investments.

Delays in acquiring personal data of landowners, time consuming negotiations with owners / managers, lack of offers in the twofold tender and subsequent search for contractors for execution of this concept resulted in the beneficiary not being able to deliver all the required technical documentation on time.

In view of the above, we would like to extend the implementation of this action by the first quarter of 2018 and to renew the deadline for the submission of design and technical documentation by 31.03.2018 and not as scheduled until 30.09.2017 (milestones

of the project). We hope the action will end sooner, but this deadline is a secure time buffer. Immediately prolonging this action affects the need to prolong the action C1 (described below), which is based on the design and technical documentation performed under A1.

Action C1

As part of this activity, up to 25 ditch blocking have been carried out in the area of Gorce National Park and currently next 8 are being processed on one of the sites in the Lublin region. So at the end of October, 33 pcs will be made out of 83 scheduled dams / ditch blocking / point decommissioning of "concentrated water flow" sites that inhibit erosion.

As described in Action A1, a detailed technical concept for improving water conditions within 6 alkaline fens is currently underway. Upon receipt of this concept, the Beneficiary will proceed the tender for the elaboration of technical designs and to obtain all necessary approvals and permits. On their basis will be announced the tender for the construction of the damming solutions. According to the presented preliminary concept of technical solutions for optimizing water conditions within the 6 sites there is a need to:

- build 8 new dams / culverts,
- renovate two existing dams,
- make a 19 dams of the fascine,
- make 2 ditch blocking,
- build a pipeline of about 300 m in length on the river, to reduce the drainage of groundwater from the peat dome by the river running through the dome (this peatland is the most valuable site of its kind in Europe!).

Proposed solutions will still be consulted with the site manager and landowners. Most of these buildings are located on the premises of the Provincial Board of Land Reclamation and Water Facilities in Lublin, with which almost a year of talks have been held on the implementation of the above investments. Currently the PBoLRaWF in Lublin has expressed its approval for the implementation of this type of investment in its area. The detailed solutions will be consulted in the coming weeks. In the Beneficiary's assessment, thanks to the favorable approach of this administrative unit, it will be possible to carry out the planned projects.

Despite the subsequent implementation of the project, it will be possible to check the effects of used solutions, by installing divers (groundwater level registers) before construction and after the realization (even a month's time allows you to check whether the dams fulfill their role).

Due to the ongoing work on the documentation (detailed technical solution concept), the need to prolong the A1, and with the above clarifications, **we kindly request that you extend the duration of C1 by less than 2 quarters, until 30 April 2018. Of course, the Beneficiary will do its best to finalise the action beforehand, but it is a safe time buffer that allows for realisation of this action. Moreover, in the Beneficiary's own assessment, the extension of the deadline for implementation of this action will not adversely affect the project's objectives and budget. The beneficiary plans to carry out individual buildings (dams / ditch blocking) systematically, as we receive individual approvals / decisions (resulting from Action A1). Such an approach in the Beneficiary's assessment should provide the time needed to capture hydrological changes and thus ensure the necessary monitoring of the effects of the activities carried out. In the case of unexpected delays independent of the Beneficiary, which impedes the implementation of the planned monitoring, the Beneficiary will be obliged to ask the European Commission to extend the duration of the project by a maximum of 2-3 months for proper monitoring. However, the beneficiary makes every effort to avoid such situation and finalise the action as soon as possible.**

Action B1

The beneficiary purchased land with a total area of 2.5535 ha (out of 3.17 ha planned.) Since then, there has been negotiations with the owner within one site (Hala Filasowa), but that did not work, because one of the owners do not agree on the division of the plot and sale.

Efforts have been made to buy another fen in the Gorce National Park. The owner, however, stated that he would like to consult with his son who is currently outside the country and will return only in October this year. He then postponed the final sale decision until his son's return, then the Co-beneficiary will receive a final reply on the purchase of the plot. The potential plot for purchase is approximately 0.79 ha.

The alternative is to buy another plot. The owner submitted to Gorce National Park offer and is willing to enter into the transaction at any time. The plot has a total area of about 1.8 hectares, but habitat 7230 covers an area of about 0.35 hectares within this plot. Co-beneficiary - Gorce National Park is considering the possibility of purchasing this plot and covering part of the purchase costs from its own funds for the purchase of land in the park (outside the budget of the LIFE project). **We therefore ask whether it is possible to purchase a plot of land and settle part of the costs of the project, ie costs associated with the purchase of land with a habitat (ie about 0.35 ha from about 1.8 ha), the remaining costs would be covered by the own resources associated beneficiary** (as ineligible own costs of the co-beneficiary). At the same time, we can ensure that the notarial deed will include records on the use of land for conservation purposes.

4. Administrative part

Poniższy opis jest jednocześnie opisem postępu realizacji działania F1, które pominięto w części 5. Technical part.

W projekcie zatrudniony jest zespół składający się łącznie z 9 osób na (obecnie) 4,1 etatach (we wniosku planowano zatrudnienie 7 osób na 4 etatach). Rozdział etatów (ale nie ich liczba) różni się od tego zaplanowanego we wniosku z uwagi na zmiany w Regulaminie Wynagradzania jakie zaszły od momentu złożenia wniosku do momentu jego rozpoczęcia (zmiany wpłynęły na wysokości (obniżenie) wynagrodzeń pracowników) oraz z uwagi na fakt, że do realizacji projektu zostały zatrudnione osoby realizujące również projekt ochrony torfowisk na terenie Polski północnej (LIFE11 NAT/PL/423), co zapewniło bardziej efektywną realizację projektów poprzez zatrudnienie osób z bogatym doświadczeniem przy realizacji projektów LIFE.

Ostatnie zmiana liczby etatów nastąpiła w kwietniu i maju 2017 r. kiedy Beneficjent rozpoczął realizację trzeciego projektu LIFE LIFE15 CCM/DE/000138 "Peat Restore" - Reduction of CO₂ emissions by restoring degraded peatlands in Northern European Lowland i zmienił się przydział etatów w drugim projekcie Life+ LIFE11 NAT/PL/423 pn. „Ochrona torfowisk alkalicznych (7230) w młodogłacjalnym krajobrazie Polski północnej”. Zmiana ta nie wpłynie na zwiększenie całkowitego kosztu w kategorii personnel. Obecnie w skład zespołu realizującego projekt wchodzi:

L p.	Imię i nazwisko	Funkcja w projekcie	Ilość etatu w projekcie przed 04/05.2017 r.	Ilość etatu w projekcie po 04/05.2017 r.	Miesiąc dokonania zmiany
1	Magdalena Makles	menager projektu	0,3	0,0	(zmiana od 04.2017 r.)
2	Dorota Horabik	menager projektu	0,7	1,0	(zmiana od 04.2017 r.)
3	Magdalena Bregin	asystent merytoryczny	0,5	0,5	
		asystent techniczny	0,3	0,3	
4	Renata Rybczyńska	asystent techniczny	0,2	0,2	
5	Robert Stańko	koordynator naukowy	0,3	0,3	
6	Paweł Pawlaczyk	ekspert naukowy	0,5	0,4	(zmiana od 04.2017 r.)
7	Filip Jarzombkowski	ekspert lokalny	0,4	0,4	
8	Ewa Gutowska	ekspert lokalny	0,3	0,4	(zmiana od 05.2017 r.)

9	Katarzyna Kotowska	ekspert lokalny	0,3	0,4	(zmiana od 05.2017 r.)
10	Maria Stankiewicz	księgowa	0,2	0,2	
Razem:			4,0 (10 osób)	4,1 (9 osób)	

Osoby oddelegowane ze strony Współbeneficjenta - Gorczańskiego Parku Narodowego (Marek Ruciński, Jan Loch) do realizacji projektu są odpowiedzialne za wdrożenie całości działań przypisanych Współbeneficjentowi – od przygotowania zamówienia, poprzez jego udzielenie, nadzór merytoryczny nad jego realizacją a następnie rozliczenie oraz sprawozdanie do Beneficjenta Koordynującego. Partner w ramach Projektu NIE wykazuje kosztów zatrudnienia tych osób jako koszty Projektu. Współpraca odbywa się bez zakłóceń i zastrzeżeń a Partner wypełnia swoje zadania i role powierzone w ramach projektu.

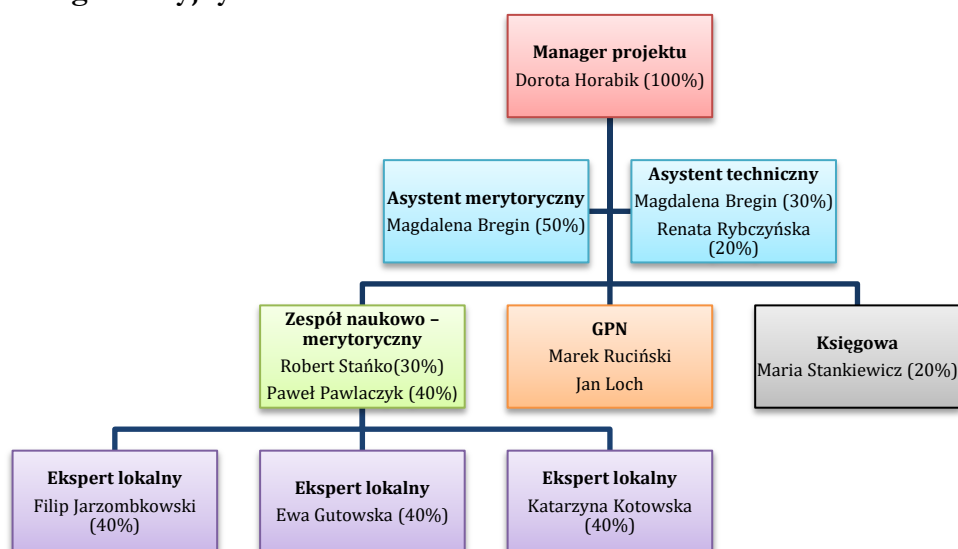
Umowa partnerska zawarte pomiędzy Klubem Przyrodników i Gorczańskim Parkiem Narodowym została przedstawiona wraz z Inception Report w maju 2015 r. (umowa nie podlegała żadnym aneksom). W ramach Partnerstwa w projekcie nie notuje się problemów, które wpływałyby na realizację projektu.

Dotychczas przeprowadzono ok. 16 spotkań zespołu, w ramach których omawiano plan pracy na następny okres oraz określano zadania przypisane dla każdego członka zespołu i terminy ich wykonania. Ustalono wewnętrzny harmonogram realizacji tych zadań oraz formę sprawozdawczości wewnętrznej na potrzeby nadzoru nad wdrażaniem powierzonych pracownikom zadań. W czasie spotkań odbywały się również dyskusje związane z kluczowymi aspektami realizacji projektu (planowanie działań ochronnych, formaty gromadzonych danych, warunki postępowań przetargowych, problemy terenowe wcześniej nieujawnione). Płynny przepływ informacji na temat stanu realizacji odbywa się poprzez ciągły kontakt mailowy i telefoniczny członków zespołu a także komunikatory typu Skype.

Zgodnie z wnioskiem, w maju 2015 roku został przedstawiony Inception Report, w którym przedstawiono umowę partnerską zawartą pomiędzy Klubem Przyrodników i Gorczańskim Parkiem Narodowym. We wrześniu 2017r. przesłano natomiast Midterm report.

Final report zostanie przekazany 30.09.2017 r., w raz którym zostaną przekazane wszystkie dokumenty zgodnie z pismem ENV-D-4 AF/AMC Ref. Ares(2017)404681-25/01/2017.

Schemat organizacyjny

5. Technical part

5.1. Actions

Działanie A1: Przygotowanie dokumentacji projektowo – technicznej oraz uzyskanie niezbędnych pozwoleń i decyzji administracyjnych, uzgodnienie w zakresie wykupu gruntów

- Planowany termin rozpoczęcia działania: IV/2014
  - Faktyczny termin rozpoczęcia działania: IV/2014
  - Planowany termin zakończenia działania: III/2017
  - Faktyczny termin zakończenia działania: I/2018
- Stworzono bazę danych dotyczącą właścicieli gruntów - ustalono numery działek ewidencyjnych objętych projektem oraz dane właścicieli prywatnych. Baza obejmuje ponad 830 działek wraz z danymi właścicieli dla każdego z obiektów w projekcie. Podpisano obecnie ponad 154 porozumień na realizację działań na ok. 420 działkach. Przy czym dla kilkudziesięciu działek istnieją zgody ustne na realizację działań, są to przypadki gdzie właściciele z różnych przyczyn obawiali się podpisać porozumienia. Dla niektórych działek, nie było również wymagane podpisanie porozumień, gdyż właściciele sami na podstawie wcześniejszych rozmów z pracownikami Klubu przystąpili do realizacji odpowiednich pakietów z programu rolno – środowiskowego. Lista podpisanych porozumień znajduje się w załączniku nr 2.
- W zakresie wykupu gruntu – Gorczański Park Narodowy wyłonił wykonawcę oszacowania wartości nieruchomości, przewidzianych do zakupu na cele związane z ochroną przyrody:
Link do zapytania ofertowego:
http://www.gorzanskipark.pl/UserFiles/File/Przetargi_ogloszenia/2016/zapytanie%20ceno%20rzczoznawca.pdf
Link do ogłoszenia o wyborze najkorzystniejszej oferty:
http://www.gorzanskipark.pl/UserFiles/File/Przetargi_ogloszenia/2016/wynik%20rzczoznawca.pdf
Operaty szacunkowe dotyczące określenia aktualnej wartości rynkowej nieruchomości przewidzianych do zakupu zostały opracowane. Sporządzono operaty dla wszystkich działek, których właściciele wyrazili zgodę na sprzedaż. Operaty szacunkowe zostały przekazane wraz z Midterm Report.
- Od początku realizacji projektu wykonano 25 przetamowań w obrębie 3 cieków na terenie Gorczańskiego Parku Narodowego (z 83 zaplanowanych). Ogłoszono zapytanie cenowe na opracowanie dokumentacji technicznej i budowy zastawek na terenie Gorczańskiego Parku Narodowego (http://www.gorzanskipark.pl/UserFiles/File/Przetargi_ogloszenia/2016/zapytanie%20zastawki.pdf), jednak z uwagi na fakt, że nie wpłynęła żadna oferta spełniająca wymogi zawarte w ogłoszeniu dot. przedmiotowego postępowania unieważniono postępowanie (http://www.gorzanskipark.pl/UserFiles/File/Przetargi_ogloszenia/2016/wynik%20zastawki.pdf). Zmieniono nieco koncepcję realizacji celu (zatrzymanie/zahamowanie odpływu wód z mlaki) i założono, iż przetamowania będą miały postać kaskady pojedynczych okorowanych wałków drewna wkopanych na obydwu końcach w brzegi cieku. Taka forma zabudowy – zgodnie z Ustawą Prawo Budowlane nie wymaga sporządzania dokumentacji projektowo – technicznej ani uzyskiwania odrębnych decyzji administracyjnych zgody na jej realizację. Zmiana koncepcji wykonania przetamowań wpłynęła jedynie na uwarunkowania prawne braku potrzeby uzyskania wymaganych dokumentacji/decyzji, a nie na funkcjonalność wykonanych przetamowań. Realizację tego działania ochronnego (zaplanowanego z budżetu projektu) Dyrekcja Gorczańskiego Parku Narodowego ponadto ujęła w działaniach ochronnych

ustanowionych na lata 2016-2018 dla Gorczańskiego Parku Narodowego uchwalonego Zarządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2016 r. (Dz. U. 2016 poz. 6), co stanowi podstawę prawną wykonania takich działań bez konieczności uzyskania innych pozwoleń.

- Ponadto dla 8 przetamowań na jednym z obiektów na Lubelszczyźnie (obiekt Siedliska na terenie obszaru Natura 2000 Uroczyska Roztocza Wschodniego PLH060093), również nie było wymagane uzyskanie decyzji, których częścią jest opracowanie szczegółowych dokumentacji technicznych, ponieważ istniejący system odwadniający nie spełniał kryteriów urządzeń wodnych. Przed podjęciem prac złożono do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Lublinie (zgodnie z obowiązującymi przepisami) zgłoszenie prowadzenia działań w trybie art. 118 ust. 1 pkt 4. ustawy o ochronie przyrody. RDOŚ w Lublinie nie wniósł uwag czy sprzeciwu do złożonego wniosku (wniosek stanowi załącznik nr 3) i zgodził się na realizację na założonych we wniosku warunkach, zatem przystąpiono do realizacji tej części zadania. Obecnie ogłoszono zapytanie o ofertę na wykonanie działań ochronnych polegających na ograniczeniu odpływu wody z torfowiska alkalicznego poprzez wykonanie 8 tymczasowych przegród drewnianych. Link do ogłoszenia:

http://www.kp.org.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=1226&Itemid=353

- Wykonanie opracowań dokumentacji technicznych oraz uzyskania pozwoleń na budowę zastawek/przetamowań na pozostałym terenie (Lubelszczyzna) zajmuje znacznie więcej czasu niż przewidywał Beneficjent, a opóźnienia te wynikają z przyczyn niezależnych od niego. Informację o właścicielach/zarządcach terenu na którym mają być posadowione zastawki uzyskano dopiero w grudniu 2016 roku. Od tego czasu trwają rozmowy z właścicielami/zarządcami terenu. Podjęto rozmowy z Wojewódzkim Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Lublinie, który zarządza częścią terenu, gdzie mają powstać zastawki. Po kilku spotkaniach/rozmowach ZMIUW jest zainteresowany realizacją inwestycji na swoim terenie. W związku z powyższym 21 czerwca 2017 r. ogłoszono zamówienie na opracowanie szczegółowej koncepcji rozwiązań technicznych w zakresie poprawy warunków wodnych w obrębie 6 torfowisk alkalicznych, gdzie zaplanowano budowę zastawek/przetamowań. Link do ogłoszonego zamówienia:

http://www.kp.org.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=1192&Itemid=594

z uwagi na brak wpłynięcia ofert – postępowanie zostało unieważnione.

Kilka dni później wywieszono na stronach ponownie ogłoszenie o zamówieniu.

Link do ponownego ogłoszenia zamówienia:

http://www.kp.org.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=1195&Itemid=594

Jednak i w tym przypadku nie zgłosił się żaden wykonawca.

W związku z powyższym Klub podjął starania by zlecić zamówienie z wolnej ręki. Przeprowadzono kilka rozmów z potencjalnymi wykonawcami, wybrano wykonawców, którzy spełniali zakładane wymagania oraz podjęli się wykonania zlecenia w określonym czasie. W dniu 15.09.2017 r. podpisano umowę (nr 128/2017) na wykonanie Szczegółowej koncepcji rozwiązań technicznych w zakresie poprawy warunków wodnych w obrębie 6 torfowisk alkalicznych. Do 26 września została przedstawiona wstępna koncepcja (załącznik nr A), a do końca listopada szczegółowa koncepcja.

Problemy zanotowane w czasie realizacji zadania oraz sposób ich przewyżczenia:

Opisano szczegółowo w części 3.3. Problems encountered.

Działanie A2: Sporządzenie dokumentacji i planów zarządzania obszarem, w tym planów ochrony dla obszarów Natura 2000 w granicach obiektów (tam gdzie ich nie wykonywano i nie planuje się wykonywać w czasie projektu)

- Planowany termin rozpoczęcia działania: I/2015
- Faktyczny termin rozpoczęcia działania: I/2015
- Planowany termin zakończenia działania: III/2017

- Faktyczny termin zakończenia działania: III/2017
1. Przeprowadzono weryfikację wiedzy o stanie obiektów i stanie zachowania płatów siedliska we wszystkich obiektach. Prace te polegają na zebraniu istniejących materiałów o każdym z obiektów. Prowadzone były prace terenowe w sezonie wegetacyjnych 2015, 2016 i 2017, podczas których zweryfikowano powierzchnie działań ochronnych w stosunku do aktualnego stanu zachowania siedliska, wykonano zdjęcia fitosocjologiczne, dokonano oceny stanu zachowania siedliska w poszczególnych obiektach, wykonano monitoring hydrologiczny na wybranych obiektach. Dane te są niezbędne do opracowania dokumentacji i planów zarządzania siedliskiem w obszarach Natura 2000.
  2. Do wszystkich regionalnych dyrekcji ochrony środowiska (jako jednostek odpowiedzialnych za końcowe zapisy w obecnie tworzonych planach zadań ochronnych) zostały rozesłane informacje o zidentyfikowanej powierzchni siedliska 7230 oraz realizacji działań ochronnych w jego obrębie. Dopilnujemy by zapisy te zostały uwzględnione w dokumentacjach i zapewniły ochronę siedliska 7230 w długofalowej perspektywie czasowej.
  3. Na bieżąco trwa monitorowanie postępu prac nad planami zadań ochronnych dla poszczególnych obszarów Natura 2000, m.in. poprzez uczestnictwo pracowników Klubu w spotkaniach Zespołu Lokalnej Współpracy, wnoszenie uwag odnośnie siedliska 7230. Zgłoszono również uczestnictwo w Zespole Lokalnej Współpracy dla obszaru Natura 2000: Lipienniki w Dąbrowie Górniczej, Beskid Śląski. Wnoszono uwagi do opracowywanych lub aktualizowanych PZO dla obszaru Natura 2000 Moczary, Małe Pieniny, Beskid Żywiecki. Monitoruje się postęp prac nad planami ochrony dla Bieszczadzkiego, Magurskiego i Gorczańskiego Parku Narodowego.
  4. Zgodnie z podpisanym porozumieniem z Regionalną Dyrekcją Ochrony Środowiska w Łodzi wykonano plan zadań ochronnych dla obszaru Torfowiska na Prosną PLH100037, które obecnie poddawany jest ostatecznym uzgodnieniom. Ponadto w ramach tego porozumienia dla obszaru Natura 2000 Łąka w Bęczkowicach wykonano zgodnie z zapisami PZO dla tego obszaru: uzupełnienie stan wiedzy o przedmiotach ochrony tj. siedliska 7230, lipiennika Loesellii, przeprowadzenia monitoringu stanu tych przedmiotów ochrony oraz monitoringu realizacji celów działań ochronnych. Ponadto opracowywana jest ekspertyza hydrologiczna dla tego obszaru.
  5. **Zgodnie z wnioskiem do dnia 30.09.2017 r. opracowano dokumentacje i plany zarządzania obszarami Natura 2000 (deliverable products of the project), które przesyłamy w wersji elektronicznej w załączniku nr B do niniejszego raportu.**
W przekazanych raportach zawarto zgromadzoną dotychczas wiedzę na temat obiektów, planowane jest jednak uzupełnienie ich na koniec projektu o dodatkowe informacje z trwającego nadal monitoringu hydrologicznego. Na koniec projektu wraz z końcowym raportem zostaną one powtórnie przekazane (w wersji elektronicznej i papierowej).

Problemy zanotowane w czasie realizacji zadania oraz sposób ich przezwyciężania:

Dla jednego z obszarów Natura 2000: Lipienniki w Dąbrowie Górniczej PLH240037, nie wykonano dokumentacji i planu zarządzania obszarem Natura 2000. Jak sygnalizowano na etapie Sprawozdania Śródkresowego Beneficjent napotkał problemy związane z możliwością wykonania jakichkolwiek działań na terenie tego obszaru. W obszarze tym od kilku lat narasta konflikt z właścicielami prywatnymi, którzy wykupili dawną kopalnię piasku z myślą o przekształceniu obszaru w atrakcyjny teren rekreacyjny i mieszkaniowy. Wszelkie próby kontaktu i jakichkolwiek ustaleń w zakresie ochrony siedliska ze strony organizacji przyrodniczych czy Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Katowicach nie przyniosły zamierzonego skutku. Na prośbę RDOŚ w Katowicach, z uwagi na nieprzychylność właścicieli prywatnych, Klub wstrzymał się z ustaleniami działań ochronnych do czasu rozpoczęcia prac nad planem zadań ochronnych dla tego obszaru. O przystąpieniu do sporządzania planu zadań ochronnych RDOŚ

poinformował w IV kwartale 2015 r., pracownicy Klubu zadeklarowali się do czynnego udziału w całej procedurze m.in. w spotkaniach Zespołu Lokalnej Współpracy. Obecnie pierwsze spotkanie planowane jest w październiku 2017 r. RDOŚ ogłosił w lipcu 2017 r. przetarg na wykonanie ekspertyzy przyrodniczej na potrzeby planu zadań ochronnych, jednak Wykonawca nie został jeszcze wybrany, a wykonanie zamówienia przypada na październik 2018 r. (termin po zakończeniu realizacji projektu). Klub będzie na bieżąco monitorował sytuację w tym obszarze Natura 2000. W związku z powyższą sytuacją zwiększono nakłady sił by rozszerzyć zakres działań ochronnych w innych obszarach Natura 2000, m.in. w obszarze Natura 2000 Małe Pieniny PLH120025 włączono do projektu 15 dodatkowych płatów siedliska 7230, co razem z dotychczasowymi płatami siedliska w tym obszarze stanowi kompleksową ochronę siedliska w tym obszarze. Dodatkowe uzgodnienia, spotkania oraz wykonanie działań ochronnych na dodatkowych płatach siedliska nie wpłynęły na zmiany (zwiększenie kosztów) w budżecie.

Działanie B1: Zakup ziemi na cele przyrodnicze

- Planowany termin rozpoczęcia działania: II/2015
- Faktyczny termin rozpoczęcia działania: II/2015
- Planowany termin zakończenia działania: III/2017(powinno być: I/2018) (Milestones of the projekt: 31.03.2018)
- Faktyczny termin zakończenia działania: III/2017(powinno być: I/2018) (Milestones of the projekt: 31.03.2018)

1. Wykupiono następujące grunty na cele przyrodnicze:

- ✓ W dniu 23.08.2016 roku podpisano umowę sprzedaży dwóch działek 2801/1 i 5099 o łącznej powierzchni **1,3534** ha (akt notarialny – Repertorium A numer 5059/2016)
- ✓ W dniu 05.09.2016 roku podpisano umowę sprzedaży działki 2818/4 o powierzchni **0,7829** ha (akt notarialny – Repertorium A numer 6048/2016)
- ✓ W dniu 05.09.2016 roku podpisano umowę sprzedaży dwóch działek 14645/5 oraz 14645/17 o łącznej powierzchni **0,4172** ha.

Łącznie zakupiono grunty o całkowitej powierzchni **2,5535** ha (z 3,17 ha planowanych). Akty notarialne zostały przekazane wraz z Midterm Report (zał. nr 8). **Wszystkie akty notarialne zawierają zapis zgodny z art. 26 Postanowień Wspólnych.**

Właściciele pozostałych działek, które były planowane do wykupu wycofali się z transakcji sprzedaży mimo, że wcześniej deklarowali chęć sprzedaży działek. Swoją decyzję argumentują zbyt niską kwotą jaka została im zaoferowana na podstawie sporządzonych operatów szacunkowych.

Problemy zanotowane w czasie realizacji zadania oraz sposób ich przezwycięzania:

Opisano szczegółowo w części 3.3. Problems encountered.

Prowadzone rozmowy w sprawie zakupu gruntów w obrębie obiektu Hala Filasowa nie przyniosły skutku. Alternatywą jest zakup jeszcze jednej z dwóch proponowanych młak na terenie Gorczańskiego Parku Narodowego. W stosunku do jednej z młak (jak przedstawiono w punkcie 3.3) decyzję odnośnie zgody właściciela na sprzedaż Beneficjent uzyska w październiku 2017 r. W stosunku do drugiej młaki, Beneficjent może przystąpić do wykupu jak tylko uzyska zgodę **na zakup działki i rozliczenie w ramach projektu części kosztów** tj. kosztów związanych z zakupem powierzchni z siedliskiem (czyli ok. 0,35 ha z ok. 1,8 ha), przy pokryciu pozostałych kosztów ze środków własnych Współbeneficjenta.

Beneficjenci pragną podjąć tę próbę w celu maksymalnego wykorzystania wszystkich zaplanowanych środków na zakup ziemi na cele przyrodnicze i objęcia młak należytą ochroną. Przy czym Beneficjent zakłada wykonanie działań ochronnych (usuniecie nalotów drzew i krzewów) jak tylko dokona zakupu działki (w zależności od terminu dokonania zakupu oraz warunków pogodowych w tym lub w przyszłym roku przed zakończeniem projektu).

Planowane działania nie wpływają na terminowość wykonania działania, gdyż termin ostatecznej realizacji („milestone”) związanej z wykupem ziemi zgodnie z wnioskiem przypada na 31.03.2018 r. We wniosku termin zakończenia działania wpisano omyłkowo na III kwartał 2017 r., natomiast kamień milowy ustanowiono na 31.03.2018 r. W celu uzyskania spójności wniosku prosimy o uwzględnienie tej zmiany i przyjęcie terminu zakończenia działania na I kwartał 2018 r.

Działanie C1: Poprawa warunków wodnych poprzez budowę zastawek, przetamowań i /lub punktową likwidację „miejsc skoncentrowanego przepływu wody” hamująca erozję (szczególnie w obrębie terenów górskich)

- Planowany termin rozpoczęcia działania: IV/2015
  - Faktyczny termin rozpoczęcia działania: IV/2016 (termin zaakceptowany pismem KE nr ENV-D4 AK/AMC/sp ref. Ares (2016)4110395-04/08/2016)
  - Planowany termin zakończenia działania: IV/2017 (termin zaakceptowany pismem KE nr ENV-D-\$/AMC ref. Ares(2017)404681-25/01/2017)
  - Faktyczny termin zakończenia działania: II/2018
1. Wybudowano na terenie Gorczańskiego Parku Narodowego w obrębie 3 cieków 25 przetamowań mających za zadanie hamowanie erozji na stokach hali. Wybudowane przetamowania skutecznie podniosło poziom wody w obrębie mlak, gdzie efekty można było zauważyć już w tym sezonie wegetacyjnym – niecały rok po zakończeniu inwestycji (dokumentacja fotograficzna w załączniku nr 4).
  2. W dniu 21 września 2017 r. ogłoszono zapytanie o cenę na wykonanie działań ochronnych polegających na ograniczeniu odpływu wody z torfowiska alkalicznego poprzez wykonanie 8 tymczasowych przegród drewnianych (link do przetargu: http://www.kp.org.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=1226&Itemid=353). Do dnia 26 września (termin składania ofert) wpłynęły 4 oferty. Termin wykonania przegród upływa 31 października 2017 r.
  3. We wszystkich obiektach przeprowadzono prace terenowe w sezonie wegetacyjnym 2015 - 2017, podczas których dokonano oceny stanu zachowania siedliska, uszczegółowiono jego zasięg, jak również rozpoczęto monitoring hydrologiczny – na części z obiektów zamontowano urządzenia rejestrujące poziom wody w obszarze siedliska, zweryfikowano również lokalizację poszczególnych zastawek zaplanowanych we wniosku. Na podstawie powyższych danych ustalono, że w części obiektów istnieje możliwość redukcji liczby zastawek lub zmianie sposobu realizacji celu zadania przy jednoczesnym zachowaniu celu i planowanych rezultatów. Wynika to po części z tego, że zaplanowano zastawki na rowach wzdłuż drogi, które obecnie nie odprowadzają już wody z torfowisk, w części niektórych obiektów w wyniku aktualnej inwentaryzacji zmodyfikowano koncepcję ochrony siedliska, która nie wymaga już budowy zastawek zapewniając jednak skuteczniejszą ochronę siedliska. W związku z powyższym aktualnie planuje się częściową zmianę lokalizacji zastawek z ewentualną redukcją ich liczby w stosunku do pierwotnie zaplanowanej. Planowana modyfikacja zapewni skuteczną poprawę warunków wodnych w poszczególnych obiektach i przyniesie zamierzony efekt ekologiczny.
  4. Tam gdzie planowana jest budowa zastawek na gruntach prywatnych, uzgodnienia są bardzo trudne i czasochłonne. Właściciele prywatnych gruntów, do których dotychczas udało się dotrzeć, w związku z obawami dotyczącymi utrudnionych warunków użytkowania są niestety nieprzychylnie nastawieni do ich budowy. Obawiają się oni, iż po budowie zastawek ze względu na podniesienie się lustra wody, niemożliwe już będzie użytkowanie tych gruntów za pomocą cięższego sprzętu.
  5. Obecnie trwają prace nad opracowaniem szczegółowej koncepcji rozwiązań technicznych w zakresie poprawy warunków wodnych w obrębie 6 torfowisk alkalicznych (patrz działanie

C1), pierwsze wyniki koncepcji wskazują konieczność wybudowania następujących elementów w celu optymalizacji warunków wodnych w obrębie torfowisk:

- 1) obiekt: Śniatycze – Swaryczów:
  - ✓ odbudowa istniejącej zastawki,
  - ✓ wykonanie dwóch nowych przepustów,
  - ✓ wykonanie 3 nowych piętrzeń z kieszki faszynowej,
- 2) obiekt: Śniatycze – torfowisko kopulaste
  - ✓ remont istniejącego przepustu
  - ✓ wybudowanie nowej zastawki
  - ✓ wykonane 4 progów z kieszki faszynowej
  - ✓ wykonanie przetamowania na rzece Sieniocha,
  - ✓ rurociąg o długości ok. 300 mb lub alternatywnie obudowę rzeki grodziskami
- 3) obiekt: Antoniówka
  - ✓ wykonanie 2 progów piętrzących z kieszek faszynowych
  - ✓ wykonanie progu piętrzącego z palisadą z pali drewnianych,
- 4) obiekt: Perespa
  - ✓ wykonanie przepustu,
  - ✓ wybudowanie zastawki
  - ✓ wybudowanie 4 progów piętrzących z kieszki faszynowej
- 5) obiekt: Rudka:
  - ✓ wybudowanie zastawki
  - ✓ wybudowanie 5 szt. progów z kieszki faszynowej,
- 6) obiekt: Plebanka:
  - ✓ wybudowanie 2 jazów drewnianych zastawkowych
  - ✓ wybudowanie progu faszynowego

– wstępna koncepcja znajduje się w załączniku nr A. Powyższe rozwiązania techniczne będą podlegały jeszcze konsultacjom z właścicielami zarządzającymi tym terenem.

6. W obszarach gdzie zaplanowano budowę budowli piętrzących trwają uzgodnienia z właścicielami gruntów, na których mają być zlokalizowane zastawki. Tam gdzie planowana jest budowa zastawek na gruntach ZMIUW w Lublinie uzyskano wstępną akceptację zarządzającego terenem. Opracowywana koncepcja będzie konsultowana z zarządzającym terenem, w celu uzyskania ostatecznej akceptacji, jednak na podstawie prowadzonych rozmów można wnioskować, że ZMIUW zaakceptuje zaproponowane rozwiązania. Kolejnym etapem będzie opracowanie dokumentacji technicznej i uzyskanie wszelkich zgód. Procedury zamówień publicznych i sam czas wykonania wymaganych prawem dokumentacji może skutkować tym, że zakładany pierwotnie czas na budowę zastawek może być niewystarczający.

Reasumując: zgodnie z wnioskiem zaplanowano wybudowanie 83 szt. zastawek/przetamowań/punktowych likwidacji miejsc skoncentrowanego odpływu wody, obecnie wykonano **25 szt.**, do końca października będzie wykonane kolejnych **8 szt.** Zgodnie z koncepcją planowane jest wybudowanie jeszcze **31** sztuk urządzeń mających na celu poprawę warunków wodnych oraz dodatkowo jednej inwestycji w obrębie obiektu Śniatycze – torfowisko kopulowe, która zakresem prac, oddziaływaniem hydrologicznym oraz kosztami dorównuje wybudowaniu kilku lub nawet kilkunastu zastawek.

Zatem zakładany efekt w ocenie Beneficjenta zostanie osiągnięty w obrębie obiektów gdzie możliwa jest budowa tych urządzeń poprawiających warunki wodne oraz w obrębie obiektów które na skutek zmian hydrologicznych (samoistna poprawa warunków wodnych np. w skutek działalności bobrów) nie wymagają budowy urządzeń wodnych. Dotyczy to 3 obiektów: Miączyn

(Dolina Górnej Sieniochy), Moczary 1 (Moczary), Wilsznia (Ostoja Magurska), gdzie planowano wykonanie 4 szt. urządzeń.

Problemy zanotowane w czasie realizacji zadania oraz sposób ich przewyżczenia:

Opisano szczegółowo w części 3.3. Problems encountered

Ponadto Beneficjent napotkał problem w obrębie 6 obiektów: Kolonia Niewirków, Miączyn (Dolina Górnej Sieniochy), Komarów (Dolina Sieniochy), Hala Filasowa (Ostoja Gorczańska), Hala Boracza (Beskid Żywiecki), Torfowisko Antoniów (Lipienniki w Dąbrowie Górniczej), gdzie właściciele kategorycznie odmówili zgody na wykonanie jakichkolwiek działań ochronnych, pomimo niejednokrotnie kilku- kilkunastu spotkań z pracownikami projektu. Sumarycznie w obrębie tych obiektów planowano wybudować 23 szt. zastawek. Problem ten dotyczy zaledwie mniej niż 5% wszystkich obiektów ujętych w projekcie.

Działanie C2: Poprawa warunków świetlnych i wodnych poprzez usunięcie drzew i krzewów.

- Planowany termin rozpoczęcia działania: IV/2015
- Faktyczny termin rozpoczęcia działania: IV/2015
- Planowany termin zakończenia działania: III/2017 (termin zaakceptowany pismem KE nr ENV-D-\$/AMC ref. Ares(2017)404681-25/01/2017)
- Faktyczny termin zakończenia działania: III/2017 + 10.2017

1. W roku 2015 zostały usunięte naloty drzew i krzewów na terenie obiektów w województwie podkarpackim (teren Magurskiego Parku Narodowego, Nadl. Cisna, Rymanów, Dukla): **1,22 ha**. Wykonawcę prac wyłoniono na podstawie rozeznania rynku. Zdecydowano się na przeprowadzenie rozeznania rynku wśród Wykonawców, którzy w latach ubiegłych wykonywali taki sam zakres prac na siedliska chronionych, w szczególności na siedliskach podmokłych w tym przypadku torfowiskach i młakach alkalicznych. Rozeznanie wśród byłych wykonawców miało na celu zminimalizowanie ryzyka związanego z powierzeniem pracy na wrażliwych siedliskach chronionych, jak również z powierzeniem sprzętu osobom, z którymi Klub nie współpracował. Umowę nr 30/2015 podpisano w dniu 20.10.2015 r. Protokoły prac przedstawiono wraz z Midterm Report.
2. W roku 2016 zostały usunięte naloty drzew i krzewów na terenie obiektów położonych w następujących obszarach Natura 2000: Bagna Orońskie, Małe Pieniny, Ostoja Popradzka, Torfowiska nad Prosną, Uroczyska Roztocza Wschodniego na powierzchni **7,89 ha**. Wykonawców wyłoniono na podstawie zamieszczonego w dniu 29 czerwca 2016 r. na stronie internetowej Klubu Przyrodników ogłoszenie o poszukiwaniu pracowników na umowę zlecenie (http://www.kp.org.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=1099&Itemid=353). Na zapytanie odpowiedziały dwie osoby, które spełniają wymogi zawarte w ogłoszeniu. W dniu 24.08.2016 r. podpisano z pracownikami umowę nr 22/2016 i 23/2016 (przekazana wraz z Midterm Report), która następnie miała swoją kontynuację w umowach nr 29/2016 i 30/2016, podpisanych w dniu 31.10.2016 r. Do takiej formy realizacji działań ochronnych zobowiązaliśmy się we wniosku. Zatrudnienie pracowników na umowę zlecenie, którzy wykorzystują zakupiony w ramach projektu sprzęt jest znacznie korzystniejsze pod względem ekonomicznym niż zatrudnienie w tym celu zewnętrznej firmy. Koszty realizacji działań ochronnych na terenach górskich z uwagi na panujące tutaj warunki (rozdrobienie przestrzenne powierzchni, na jakim ma zostać wykonany zabieg, trudne warunki terenowe tj. duże nachylenie terenu, trudny dojazd a czasami jego całkowity brak) są znacznie większe niż na pozostałych terenach. W związku z tym zatrudnienie pracowników i udostępnieniu im specjalistycznego sprzętu jest najekonomiczniejszym

rozwiązaniem. W roku 2016 również Współbeneficjent – Gorczański Park Narodowy wykonał działania na powierzchni **2,76 ha** na terenie parku narodowego.

3. W roku 2017 zostały dotychczas usunięte naloty drzew i krzewów (rozumie się przez to prace odebrane protokołem odbioru) na terenie obiektów położonych w następujących obszarach Natura 2000: Łąka w Bęczkowicach, Ostoja Gorczańska, Ostoja Popradzka, Beskid Śląski, Beskid Żywiecki na powierzchni 8,28 ha w ramach umowy zlecenie nr 1/2017 i 2/2017 (kontynuacja poprzednich umów o pracę). Obecnie w tym roku (końcówka września oraz początek października) wykonywane są lub będą prace na powierzchni ok. 7 ha. Planuje się przedłużenie prac o 2-3 tygodnie w stosunku do zakładanego terminu (III kw. 2017) z uwagi na złą pogodę utrzymującą się w miesiącu wrześniu. Od początku tego miesiąca pogoda w górach (ulewne deszcze) nie pozwalała na sprawę wykonanie wszystkich zakładanych wcześniej działań. Przy tak niekorzystnej pogodzie nie można dojechać sprzętem w pobliże niektórych powierzchni objętych działaniami. Współbeneficjent – Gorczański Park Narodowy wykonał ostatnie działania ochronne w zakresie tego działania na swoim terenie na powierzchni **0,21 ha**.

Od początku tego roku wykonywane są również działania z zakresu usunięcia nalotów drzew i krzewów na terenie województwa lubelskiego, mazowieckiego i świętokrzyskiego. W tym przypadku zdecydowano się na wyłonienie wykonawcy w drodze przetargu realizowanego na podstawie art. 70¹ – 70⁵ ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny. Przetarg został ogłoszony w dniu 7.11.2016 r. na stronach Klubu Przyrodników: http://www.kp.org.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=1126&Itemid=353, jak również w na stronie internetowej TED (Tenders Electronic Daily) Suplementu do Dziennika Urzędowego Unii Europejskiej poświęconą europejskim zamówieniom publicznym. W postępowaniu wpłynęła tylko 1 oferta, którą przyjęto ofertę.

Zawiadomienie o wyborze najkorzystniejszej oferty znajduje się na stronie Klubu:

http://www.kp.org.pl/pdf/2017-01-40_17_2017_%20zawiadomienie_www.pdf

Z Wykonawca zwarto umowę nr 1/2017 w dniu 26.01.2017 r.

W ramach tej umowy wykonawca wykonał działania na powierzchni **3,05 ha** (prace odebrane). Obecnie trwają prace na powierzchni ok. **28 ha** – planowany termin zakończenia prac zgodnie z umową to 31 października.

Beneficjent świadomie zdecydował się na dwa tryby zlecenia prac w ramach działania C2 (jak i działania C3) w projekcie.

W pierwszym przypadku zlecono prace wykonawcom wyłonionym w ramach poszukiwania pracowników na umowę zlecenie na terenie obiektów, gdzie Beneficjent posiadał informację o właścicielach/zarządcach terenu i dla których były w większości już podpisane porozumienia. Umożliwiło to również wykorzystanie sprzętu zakupionego w ramach projektu. Tak jak wspomniano wcześniej wykonanie działań ochronnych na powierzchniach górskich wymaga większego nakładu sił oraz czasu na dotarcie do wyznaczonych obiektów. Taka forma zatrudnienia w tym przypadku jest korzystniejsza pod względem ekonomicznym.

W drugim przypadku zdecydowano się na wyłonienie Wykonawcy w drodze przetargu, gdyż przedmiotowe obiekty znajdują się w bardziej sprzyjających uwarunkowaniach terenowych, są to obiekty o znacznych powierzchniach w projekcie zlokalizowane w miarę niewielkich odległościach, gdzie nie ma problemu z dojazdem. Co najważniejsze są to obiekty, dla których w tamtym okresie zaczęto dopiero uzyskiwać zgody od właścicieli (z uwagi na późne uzyskanie informacji o danych właścicieli od starostwa). Terminy zawarte w podpisanej umowie gwarantowały niezbędny czas na uzyskanie wszystkich wymaganych zgód przed rozpoczęciem działań.

Reasumując, wykonano w ramach działania C2 prace na powierzchni 23,4 ha, trwają odbioru prac na powierzchni ok. 35 ha. Razem zostanie wykonanych ok. 59 ha przy 51 ha planowanych, co jednak nie wpłynęło na zwiększenie zakładanych kosztów wykonania działania. Zwiększenie powierzchni wykonania tego działania, wynika z aktualnej inwentaryzacji terenowej (dane do wniosku pochodził sprzed roku 2013 r., od tego okresu sukcesja zadrzewień się zwiększyła), przy czym na części działek – np. w przypadku powierzchni na terenie Gorczańskiego Parku Narodowego nie udało się przeprowadzić wszystkich zaplanowanych działania z uwagi na brak zgody właściciela, co wiązało się bezpośrednio również z brakiem zgody na wykup działki.

Problemy zanotowane w czasie realizacji zadania oraz sposób ich przewycięzania:

Z wyjątkiem opóźnienia miesięcznego z uwagi na złe warunki pogodowe (ulewne deszcze na przełomie sierpnia/września) nie notuje się żadnych problemów i opóźnień w realizacji tego działania.

W przypadku wykupu działki na terenie Gorczańskiego Parku Narodowego, konieczne będzie wykonanie zabiegu usunięcia nalotu drzew i krzewów na jej terenie. Będzie to jednak jedyny przypadek wykonania tego działania po planowym terminie zakończenia tego działania.

Działanie C3: Koszenie przygotowawcze w celu przywrócenia użytkowania ekstensywnego na pozostałym terenie realizacji projektu

- Planowany termin rozpoczęcia działania: III/2014 (zgodnie z pismem KE ENV E3 IM/AMC/sp Ares(2015) 4431338 z dnia 20.10.2015)
- Faktyczny termin rozpoczęcia działania: III/2014
- Planowany termin zakończenia działania: III/2017
- Faktyczny termin zakończenia działania: III/2017 + 10.2017

1. W ramach tego zadania zgodnie z wnioskiem zakupiono sprzęt do koszeń (wszystkie zakupione urządzenia zostały zaplanowane we wniosku) w III kwartale 2014 r.. Przygotowano specyfikacje istotnych warunków zamówienia, ogłoszono i rozstrzygnięto przetarg w trybie art. 70 KC. Przetarg ogłoszono w dniu 7.08.2014 r. http://www.kp.org.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=947&Itemid=594 na zakup fabrycznie nowego, specjalistycznego sprzętu do koszenia składającego się z następujących elementów: ciągnika kompaktowego (typu sadowniczo – ogrodniczego o identycznej wielkości kół) – 1 szt.; specjalistycznej kosiarki (ciągnik jednoosiowy) – 1 szt.; przyczepy do kosiarki (ciągnika jednoosiowego) – 1 szt., przyczepy samochodowej na przewóz ciągnika kompaktowego – 1 szt., wykaszarek spalinowych – 6 szt. Umowa z wykonawcą została podpisana w dniu 12.09.2014 r. Sprzęt został odebrany w dniu 03.11.2014 r. Umowa oraz dokumentacja przeprowadzenia zamówienia została przekazana razem z Inception Report.

Beneficjent w dniu 20 lipca br. wystosował zapytanie do Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska o możliwość wykorzystania zakupionego w ramach projektu sprzętu (ciągnik i przyczepa do jego przewozu) do utrzymania efektów działań ochronnych również w projekcie Life+ LIFE11 NAT/PL/423 pn. „Ochrona torfowisk alkalicznych (7230) w młodoglacjalnym krajobrazie Polski północnej”. W ocenie Beneficjenta jest to najlepszy sposób efektywnego wykorzystania zakupionego sprzętu, pozwalający zmaksymalizować korzyści wynikające z jego zakupu. Sprzęt pozwoli Beneficjentowi na utrzymanie trwałości projektu po jego zakończeniu na gruntach zakupionych w ramach projektu LIFE11 jak również na gruntach dzierżawionych i tam gdzie właściciele nie podjęli się kontynuacji działań ochronnych w celu zachowania trwałości projektu LIFE13. Również zgodnie z opinią NFOŚiGW takie działanie jest zasadne, gdyż pozwala zoptymalizować użytkowanie zakupionego ze środków publicznych sprzętu przeznaczonego do realizacji zdań

związanych z ochroną przyrody. Jednak z uwagi na fakt, że sprawa dotyczy trwających projektów Life, pozytywne stanowisko NFOŚiGW uzależnione jest od pozytywnej opinii monitora KE. **Prosimy zatem wydanie pozytywnej opinii w sprawie możliwości użytkowania zakupionego sprzętu dla zachowania trwałości działań w obu projektach Life.**

2. Zgodnie z pismem Komisji Europejskiej nr ENV-D-4/AMC ref. Ares(2017)404681-25/01/2017 akceptującym wzór umowy użyczenia kosiarek, kosiarki zostały przekazane następującym właścicielom/zarządcom terenu:
  - umowa nr 67/2017 z dnia 25.04.2017 r. z Panem Kazimierzem Markiewiczem na użytkowanie torfowiska alkalicznego w obszarze Natura 2000 Torfowiska nad Prosną,
  - umowa nr 105/2017 z dnia 17.07.2017 r. z Panem Stanisławem Kruczkim na użytkowanie łąki w obszarze Natura 2000 Karkonosze,
  - umowa nr 135/2017 z dnia 29.09.2017 r. z Panem Stanisławem Ogrodnikiem na użytkowanie łąki w obszarze Natura 2000 Moczary.Przekazano 3 z 4 kosiarek, ostatnia kosiarka zostanie przekazana w październiku 2017 r..

Umowy znajdują się w załączniku nr 5.

3. W roku 2015 przeprowadzono koszenia na terenie obiektów w województwie podkarpackim (teren Magurskiego Parku Narodowego, Nadl. Cisna, Rymanów, Dukla): 1,84 ha. Wykonawcę prac wyłoniono na podstawie rozeznania rynku (umowa nr 30/2015 – opis w działaniu C2).
4. W roku 2016 przeprowadzono koszenia na terenie obiektów położonych w następujących obszarach Natura 2000: Bagna Orońskie, Małe Pieniny, Ostoja Popradzka, Torfowiska nad Prosną, Uroczyska Roztocza Wschodniego na powierzchni **12,69 ha**. Prace wykonywali pracownicy zatrudnieni w ramach umowy zlecenie – opis w działaniu C2).
W roku 2016 również Współbeneficjent – Gorczański Park Narodowy wykonał działania na powierzchni **1,15 ha** na terenie parku narodowego.
5. W roku 2017 wykonano koszenia przygotowawcze na terenie obiektów położonych w następujących obszarach Natura 2000: Łąka w Bęczkowicach, Ostoja Gorczańska, Ostoja Popradzka, Beskid Śląski, Beskid Żywiecki na powierzchni **8,34 ha** w ramach umowy zlecenie nr 1/2017 i 2/2017 (kontynuacja poprzednich umów o pracę). Obecnie w tym roku (końcówka września oraz początek października) wykonywane są lub będą prace na powierzchni ok. **9 ha**. Planuje się przedłużenie prac o 2-3 tygodnie w stosunku do zakładanego terminu (III kw. 2017) z uwagi na złą pogodę utrzymującą się w miesiącu wrześniu. Od początku tego miesiąca pogoda w górach (ulewne deszcze) nie pozwalała na sprawę wykonanie wszystkich zakładanych wcześniej działań. Przy tak niekorzystnej pogodzie nie można dojechać sprzętem w pobliże niektórych powierzchni objętych działaniami.
Współbeneficjent – Gorczański Park Narodowy wykonał ostatnie działania ochronne w zakresie tego działania na swoim terenie na powierzchni **4,85 ha**.
Od połowy sierpnia tego roku wykonywane jest również koszenie przez wykonawcę w ramach umowy nr 1/2017 w dniu 26.01.2017 r. (objaśnienia w opisie działania C2).
W ramach tej umowy obecnie trwają prace na powierzchni **75 ha** – planowany termin zakończenia prac zgodnie z umową to 31 października.

Reasumując wykonano w ramach działania C2 prace na powierzchni 28,87 ha, trwają prace na powierzchni ok. 83 ha. Razem zostanie wykonanych 112 ha z 152 ha planowanych. Ponadto na 51 ha zadanie zostało wykonane poprzez zgłoszenie tych powierzchni do programu rolno – środowisko - klimatycznego przez właścicieli. Jest to działanie będące skutkiem rozmów z właścicielami, które z jednej strony oznacza wykonanie zobowiązań wynikających z projektu i zapewnienie trwałości podjętych działań. **Zatem efektem tego działania będzie wykoszenie 163 ha torfowisk alkalicznych.**

Problemy zanotowane w czasie realizacji zadania oraz sposób ich przewyżczenia:

Z wyjątkiem opóźnienia miesięcznego z uwagi na złe warunki pogodowe (ulewne deszcze na przełomie sierpnia/września) nie notuje się żadnych problemów i opóźnień w realizacji tego działania.

Działanie C4: Zmiana postaw lokalnej społeczności poprzez organizację serii warsztatów

- Planowany termin rozpoczęcia działania: I/2015
  - Faktyczny termin rozpoczęcia działania: I/2015
  - Planowany termin zakończenia działania: II/2018
  - Faktyczny termin zakończenia działania: II/2018
1. W ramach działania przeprowadzono spotkania w obszarze Natura 2000 Łąka w Bęczkowicach PLH100004. Spotkania odbyły się w dwóch terminach: 29 lutego 2016r. we wsi Bęczkowice oraz 1 marca 2016 r. we wsi Bartodzieje. Lista osób zaproszonych na spotkanie w Bęczkowicach oraz list obecności ze spotkania z Bartodziej została przekazana z Midterm Report.
  2. W obszarze Natura 2000 Torfowiska nad Prosną PLH100037 odbyły się również dwa spotkania z lokalną społecznością, interesariuszami w danym obszarze, połączone z procedurą opracowania projektu planu zadań ochronnych. Spotkanie odbyło się 7 września 2015 roku w Urzędzie Gminy Galewice oraz 8 czerwca 2016 r. w Wiejskim Domu Kultury w Osieku. Listy obecności, programy spotkań zostały przekazane wraz z poprzednim raportem.
  3. Kolejne spotkania z właścicielami prywatnymi zorganizowano w dniu 25 lipca 2016 r. w Gminnym Ośrodku Kultury w Jeleśni dla właścicieli działek położonych w obszarze Natura 2000 Beskid Żywiecki. Rozesłano 56 zaproszeń do właścicieli i współwłaścicieli działek. Wszystkie zaproszenia dotarły – brak zwrotów. Pomimo wcześniejszego zainteresowania (otrzymano kilka telefonów i maili od właścicieli z zapytaniem dot. spotkania) na spotkaniu nie pojawił się żaden z zaproszonych właścicieli! Listę zaproszonych osób na spotkanie w Jeleśni przekazano wraz z Midterm Report.
  4. Od początku realizacji projektu przeprowadzono kilkaset spotkań z właścicielami prywatnymi. We wszystkich obszarach Natura 2000 w ramach projektu jest ok. 580 właścicieli i zarządców. Z większością z nich zostały przeprowadzone rozmowy indywidualne, czasami należało przeprowadzić kilka spotkań z jednym właścicielem, które jak pokazuje doświadczenie przynoszą zamierzony (pozytywny) skutek w postaci zmiany postaw właścicieli prywatnych w zakresie ochrony siedliska 7230. Nadal na bieżąco są prowadzone spotkania w właścicielami podczas wykonywania działań ochronnych, gdyż właściciele w niektórych przypadkach wyrażają chęć uczestnictwa na zasadzie obserwatorów w wykonywaniu działań ochronnych. Z większością z właścicieli pracownicy projektu mają zamiar spotkać się również w ostatniej fazie realizacji projektu, by przekazać właścicielom publikacje z realizacji projektu oraz dokumentację przyrodnicze niezbędne do wejścia w program rolno – środowiskowo - klimatyczny. Jak wynika z doświadczenia Beneficjenta, spotkania po wykonaniu działań ochronnych są tak samo ważne jak te na etapie uzyskiwania zgód/pozwoleń, gdyż zapewniają właścicielom poczucie, że zainteresowanie nie było jednorazowe i mają wsparcie w realizacji działań ochronnych w kolejnych latach, które pozwolą na zachowanie trwałości wykonanych działań. Ponadto takie spotkania utrwalają zaufanie do organizacji pozarządowej, które pracownicy musieli zbudować w trakcie tych kilku – kilkunastu spotkań z właścicielami.
  5. W celu dotarcia do jak najszerszego grona odbiorców wśród właścicieli prywatnych, głównie rolników opublikowano artykuły o projekcie w miesięcznikach wydawanych przez Wojewódzkie Ośrodki Doradztwa Rolniczego. Dotychczas artykuł o projekcie ukazał się w (świętokrzyskich) Aktualnościach Rolniczych (czerwiec 2016 – nakład 2200

egz.), Małopolskim Informatorze Rolniczym (czerwiec 2016 – nakład 3100 egz.), Lubelskich Aktualnościach Rolniczych (lipiec 2016 – nakład 7000 egz.) i Wsi Mazowieckiej (czerwiec 2016 – nakład 4600 egz.).

Artykuły zostały przekazane wraz z Midterm Report.

Problemy zanotowane w czasie realizacji zadania oraz sposób ich przewyżnienia:

W ramach działania zrealizowano dotychczas 5 grupowych spotkań z lokalną społecznością w 3 obszarach Natura 2000, w których uczestniczyło ok. 90 osób. Mieszkańcy nie są skłonni w większości obszarów do uczestnictwa w spotkaniach grupowych, dlatego Beneficjent zdecydował się zmienić sposób komunikacji z właścicielami prywatnymi (na co Komisja wyraziła zgodę w piśmie ENV-D-4 AF/AMC Ref. Ares(2017)404681-25/01/2017). Dotychczasowe doświadczenia pokazały, że indywidualne rozmowy są zdecydowanie korzystniejsze niż spotkania grupowe. Taki sposób przeprowadzenia spotkań pozwolił dotrzeć do większości właścicieli gruntów prywatnych ujętych w projekcie i utrzymać założoną liczbę osób uczestników, do których było skierowane to działanie.

Pozytywnym przykładem zmiany nastawienia lokalnej społeczności do czynnej ochrony cennych siedlisk i do samej idei sieci Natura 2000, mogą być właściciele działek jednego z obiektów w projekcie, gdzie po kilkukrotnych rozmowach z mieszkańcami, zgodzili się oni na wykonanie działań ochronnych (choć na początku mieli bardzo duże wątpliwości), jak również wyrazili chęć przystąpienia do programu rolno – środowiskowo – klimatycznego. Te kilka spotkań uświadomiło im jak bardzo cenny obszar mają na terenie swojej miejscowości. Wynikiem, tego było prośba o posadowienie tablicy informującej o walorach przyrodniczych tego obiektu. Obecnie wykazują bardzo duże zainteresowanie ochrona tego obiektu i prawidłowym użytkowaniem siedliska.

Drugim przykładem może być właściciel jednego z obiektów, który po pierwszym spotkaniu nie wyraził zgody na wykonanie działań ochronnych, jednak kilka kolejnych spotkań rozciągniętych w czasie, pozwoliło na zbudowanie zaufania i ostatecznie właściciel ten wyraził zgodę na wykonanie działań oraz zagwarantował kontynuowanie tych działań w przyszłości celem utrzymania trwałości projektu.

Działanie D1: Monitoring fitosocjologiczny i hydrologiczny w wybranych, modelowych obiektach

- Planowany termin rozpoczęcia działania: I/2015
- Faktyczny termin rozpoczęcia działania: I/2015
- Planowany termin zakończenia działania: II/2018
- Faktyczny termin zakończenia działania: II/2018

1. Zakupiono zgodnie z wnioskiem w roku 2014 sprzęt do monitoringu: 2 szt. palmtopów terenowych, 20 szt. urządzeń rejestrujących wahania poziomu wody w piezometrach (MiniDiver) wraz z piezometrami, 1 szt. kompaktowej modułowej stacji meteorologicznej z transmisją danych GPRS, 1 szt. misy ewaporometrycznej z rejestratorem danych, 1 szt. lizymetru z systemem pomiaru i rejestracji ilości odcieku, 1 szt. zestawu pompowego, 1 szt. sondy EC do pomiaru zasolenia w glebie, 1 szt. przenośnego miernika wieloparametrowego z elektrodami pH, EC, tlenu, Red-Ox i elektrodami jonoselektywnymi (pełna specyfikacja sprzętu znajduje się pod podanym niżej linkiem). Zestaw powyższy jest zgodny z wnioskiem. Przeprowadzono przetarg nieograniczony w trybie art. 70 Kodeksu Cywilnego z dnia 13.11.2014 r.
http://www.kp.org.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=961&Itemid=594.
Umowa została podpisana w dniu 12.12.2014 r. Sprzęt został dostarczony do Zamawiającego w dniu 04.02.2015 r. (umowa i dokumentacja przeprowadzenia zamówienia została przekazana wraz z Inception Report). Sprzęt został zamontowany w terenie,

uzyskano wcześniej wszelkie niezbędne zgody na montaż stacji na terenie Gorczańskiego Parku Narodowego.

2. Zweryfikowano wszystkie obiekty znajdujące się w projekcie pod kątem zakresu zaplanowanych zadań ochronnych. Zadania planowane były w roku 2013 na podstawie ówczesnej wiedzy o siedlisku, głównie jednak w oparciu o ogólnokrajową inwentaryzację siedliska 7230 prowadzoną w roku 2008 (w ramach projektu POIiŚ „Programy ochrony: torfowisk alkalicznych (7230) oraz związanych z nimi zagrożonych gatunków – skalnicy torfowiskowej, lipiennika Loesela, miodokwiatu krzyżowego i gwiazdnicy grubolistnej”), jest to okres na tyle długi, że zakres i lokalizacja działań ochronnych mogły ulec zmianom. Na podstawie przeprowadzonej weryfikacji działań ochronnych na części obiektów dokonano drobnej korekty powierzchni planowanych działań w obrębie poszczególnych płatów siedliska. W przypadku niektórych obiektów (powierzchnie niektórych działek) zidentyfikowano brak konieczności wykonania działań ochronnych, z uwagi na wcześniejsze podjęcie przez właścicieli zobowiązań wynikających z programu rolno – środowiskowo – klimatycznego lub wykonanie działań przez inne organizacje zajmujące ochroną przyrody.
3. Zweryfikowano stan zachowania siedliska, zebrano dane na potrzeby stworzenia bazy monitorowania stanu siedliska, dokumentacji do zarządzania siedliskiem na wszystkich obiektach.
4. W latach 2015 oraz 2016 przeprowadzono monitoring siedliska na wszystkich obiektach w celu określenia stanu siedliska (stan zerowy). W roku 2017 przeprowadzono ponowny monitoring – wyznaczenie punktu porównawczego. Wstępne wnioski pozwalają stwierdzić znaczącą poprawę stanu zachowania siedliska w obrębie obiektów gdzie zostały przeprowadzone działania ochronne. Wszelkie dane przestrzenne prowadzone są w standardzie GIS (warstwy mapowe w postaci plików shp) i ich ostateczne wersje zostaną przekazane wraz ze Sprawozdaniem Końcowym Projektu.

Problemy zanotowane w czasie realizacji zadania oraz sposób ich przewycięzania:

Nie zanotowano problemów i opóźnień w realizacji tego działania.

Działanie D2: Monitoring efektów socjoekonomicznych

- Planowany termin rozpoczęcia działania: II/2015
- Faktyczny termin rozpoczęcia działania: II/2015
- Planowany termin zakończenia działania: II/2018
- Faktyczny termin zakończenia działania: II/2018

Sporządzono ankietę dotyczącą badania aspektów socjoekonomicznych działań projektu. Ankieta jest rozdawana wśród uczestników spotkań indywidualnych z właścicielami. Ankieta ma na celu ocenę wiedzy właścicieli o obszarze Natura 2000, siedliska – torfowiska alkaliczne, historii użytkowania siedliska w danym obiekcie oraz zainteresowania właścicieli współpracą z beneficjentami projektu, a następnie dalszym użytkowaniem siedliska po wykonaniu działań ochronnych w ramach projektu. Dotychczas zebrano ok. 100 ankiet. Ankiety będą również rozdawane pod koniec realizacji projektu w celu porównania wiedzy i podejścia właścicieli. Dane z ankiet zostaną opracowane pod koniec projektu i przekazane wraz ze Sprawozdaniem Końcowym.

Problemy zanotowane w czasie realizacji zadania oraz sposób ich przewycięzania:

Nie zanotowano problemów i opóźnień w realizacji tego działania.

Działanie E3: Przygotowanie i druk raportu dla laików i naukowego

Zgodnie z harmonogramem działanie rozpocznie się pod koniec realizacji projektu – w I kwartale 2018 r.

Beneficjent w najbliższym czasie planuje rozpocząć prace na opracowaniem raportu dla laika i naukowego. Terminy opracowania powyższych raportów w ramach projektu LIFE13 NAT/PL/024 są zbieżne z terminem opracowania raportów dla projektu (LIFE11 NAT/PL/432) dotyczącego również ochrony torfowisk alkalicznych w północnej części Polski. Oba projekty – LIFE11 NAT/PL/423 oraz LIFE13 NAT/PL/024 stanowią jednolitą całość – posiadają te same założenia, cele oraz czas realizacji. Są dwoma etapami jednego celu jakim jest ochrona siedliska 7230 w Polsce i wynikają z jednego dokumentu jakim jest Krajowy Program Ochrony siedliska 7230 w Polsce. W związku z powyższym chcielibyśmy zawrzeć zdobyte doświadczenie i wiedzę z realizacji obu projektów we wspólnym raporcie naukowym. Zdaniem Beneficjenta raport łączący doświadczenie obu projektów byłby znacznie bardziej wartościowy i stanowił kompendium wiedzy na temat ochrony siedliska w całym kraju. Raport zostanie przygotowany w taki sposób by możliwe było oddzielenie zadań i osiągniętych efektów przez każdy z projektów osobno jednak zawarcie tego w pojedynczej jednolitej publikacji – jest działaniem pozwalającym na pokazanie szerszego kontekstu niż raporty z każdego z projektów osobno. Dodatkowym argumentem niech będzie, iż zespół autorski obu tych raportów byłby w przeważającej większości ten sam.

Proponujemy zatem połączyć tematycznie oba raporty naukowe z obu projektów i wydać je w nakładzie jaki przewidują oba projekty razem tj. 4000 szt. a koszty ich opracowania, tłumaczenia, składu i druku podzielić po połowie na oba projekty. **Zwracamy się zatem z prośbą o akceptację takiego podejścia.**

Działanie F2: Przygotowanie „After – LIFE Conservation Plan”

Zgodnie z harmonogramem działanie rozpocznie się pod koniec realizacji projektu – w I kwartale 2018 r.

Działanie E1: Przygotowanie materiałów promocyjnych i informacyjnych oraz logotypu projektu, tablic informacyjnych oraz strony internetowej projektu.

- Planowany termin rozpoczęcia działania: III/2014
- Faktyczny termin rozpoczęcia działania: III/2014
- Planowany termin zakończenia działania: IV/2017 (zgodnie z pismem KE ENV E3 IM/AMC/sp Ares(2015) 4431338 z dnia 20.10.2015)
- Faktyczny termin zakończenia działania: IV/2017

1. Zadanie w większości zostało zrealizowane. Pozostawiono niewielkie środki na potrzeby realizacji zadania w roku 2016 i 2017 (kalendarze ścienne i książkowe). Na rok 2015 wydano kalendarz książkowy wspólny dla Projektu LIFE13 NAT/PL/024 oraz projektu LIFE11 NAT/PL/423 „Ochrona torfowisk alkalicznych w młodoglacjalnym krajobrazie Polski północnej” w nakładzie 150 szt. Koszt produkcji kalendarza został pokryty w połowie z projektu LIFE13, a w połowie z projektu LIFE11. Kalendarze książkowe na rok 2015 zawierają informacje o dwóch projektach, jednostkach je finansujących oraz oznaczone są wszystkimi logotypami. Zatem informacje o Projekcie LIFE13 poprzez dystrybucję kalendarzy zostały również rozpowszechnione wśród jednostek administracji publicznej północnej Polski. Takie rozwiązanie sprawia, iż koszt wyprodukowania 1 egzemplarza kalendarza jest niższy w przypadku gdy zamówienie jest łączone w ramach obu projektów niż gdyby zamówienia były realizowane osobno dla każdego z projektów. Jednocześnie zasięg dystrybucji informacji o obu projektach jest szerszy niż w przypadku gdyby zamówienia były osobne. Kalendarze książkowe na rok 2015 przekazano odpowiednio: Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Rzeszowie (15 szt.), Gorczańskiemu Parkowi Narodowemu (20 szt.), Parkom Krajobrazowym Województwa Śląskiego i Małopolskiego (8 szt.), Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Krakowie, Katowicach, Wrocławiu, Kielcach, Warszawie, Łodzi, Lublinie (po 2 szt.), Nadleśnictwa Ujsoly, Piwniczna, Dukla,

Rymanów (po 2 szt.), 10 szt. przekazano pracownikom projektu. W ramach projektu wyprodukowano również 100 szt. kalendarza ściennego przedstawiającego wybrane obiekty w Projekcie. Kalendarze ściene zostały przekazane Partnerowi Projektu – Gorczańskiemu Parku Narodowemu (15 szt.) oraz 8 regionalnym dyrekcjom ochrony środowiska (łącznie 24 szt.), Parkom Krajobrazowym Województwa Śląskiego i Małopolskiego (8 szt.), nadleśnictwom na terenie których realizowany jest projekt (łącznie 18 szt.). Kalendarze przekazano również partnerom projektu LIFE11 NAT/PL/423 (25 szt.) oraz pracownikom Klubu (10 szt.). Wszystkie instytucje rozdysponowały kalendarze wśród pracowników zaangażowanych w projekt, bądź zajmujących się ochroną torfowisk alkalicznych, jak również wśród naukowców, ekspertów, ośrodków edukacyjnych, z którymi ściśle współpracują w zakresie ochrony przyrody. Na rok 2016 roku podobnie jak w poprzednim roku wydano 130 szt. kalendarza książkowego wspólnego dla obu Projektów oraz kalendarz ścienny w nakładzie 100 szt. pełniący funkcję edukacyjną, w każdym miesiącu przedstawiany jest gatunek rośliny charakterystyczny dla torfowisk alkalicznych wraz z opisem gatunku. Podobnie jak w poprzednim roku kalendarze rozesłano do jednostek współpracujących z Beneficjentem w projekcie. Na rok 2017 roku wydano 150 szt. kalendarza książkowego wspólnego dla obu Projektów (w ramach projektu rozdano je na konferencji w Zamościu – 28 szt., Współbeneficjentowi GPN – 15 szt., RDOŚ w Rzeszowie – 10 szt., pracownikom w projekcie oraz osobą współpracującym w projekcie i zarządcom i właścicielom) oraz kalendarz na biurko w nakładzie 100 szt. pełniący funkcję edukacyjną, podobnie jak w poprzednim roku w każdym miesiącu przedstawiano gatunek rośliny charakterystyczny dla torfowisk alkalicznych wraz z opisem gatunku (kalendarze rozdano m. in. regionalnym dyrekcjom ochrony środowiska, GPN, pracownikom projektu, zarządcom i właścicielom prywatnym. Kalendarze na rok 2017 zostały przekazane Monitorowi projektu w trakcie misji w maju 2017 r. Kalendarze na rok 2015 przekazano wraz z Inception Report, kalendarze na rok 2016 wraz z Midterm Report, kalendarze na rok 2017 załączono do niniejszego raportu.

2. W ramach projektu wyprodukowano materiały promocyjne (smycze – 250 szt., pamięć USB – 300 szt., notatniki wraz z długopisami – 1000 szt., tablice informacyjne – 99 szt.). Umowa i dokumentacja związana z przeprowadzonym zamówieniem została przekazana wraz z Inception Report.

Materiały promocyjne rozdawane są podczas konferencji, spotkań organizowanych przez Klub w ramach projektu, podczas spotkań organizowanych w ramach działania C4, jak również podczas indywidualnych spotkań z właścicielami i zarządcami terenów, gdzie realizowane są działania ochronne. Ponadto w ramach promocji projektu przesłano materiały promocyjne dla uczniów szkoły podstawowej. W czerwcu 2016 roku Rada Rodziców przy Szkole Podstawowej nr 2 w Piastowie wystąpiła z prośbą o wsparcie pikniku szkolnego właśnie poprzez przekazanie materiałów i gadżetów promujących Projekt. W ramach promocji przekazano 20 szt. kompletów promocyjnych (notatnik, długopis, pendrive i smycz), które zostały wykorzystane podczas loterii skierowanej do uczniów. W celu promocji projektu i poszerzenia wiedzy o ochronie torfowisk alkalicznych do każdego zestawu dołączono broszurę o projekcie. Organizatorzy zapewnili, że broszury zostaną przekazane również wszystkim uczestnikom pikniku. Taka forma promocji projektu ma również wymiar edukacyjny wśród najmłodszych uczniów.

3. Tablice informacyjne zostały ustawione we wszystkich obiektach w każdym obszarze Natura 2000. Ponadto tablice o projekcie znajdują się biurze Beneficjenta i Współbeneficjenta. Przykładowe zdjęcia ustawionych tablic w terenie przedstawia załącznik nr 6.
4. Strona internetowa została uruchomiona z początkiem lutego 2015 r., z uwagi na fakt, że realizacja projektu jest rozszerzeniem projektu LIFE11 NAT/PL/423 na Polskę południową, zdecydowano się dostosować istniejącą stronę do nowego projektu. Połączenie dwóch projektów na jednej stronie pozwoliło na skoncentrowanie wszelkich informacji o siedlisku i projektach w jednym miejscu. Zachowano prostą i przejrzystą strukturę strony,

- która zawiera następujące informacje: aktualności, podstawowe informacje o projekcie, informacje o torfowiskach i siedlisku 7230, informacje o zespole, partnerach, instytucjach współfinansujących projekt, zakładkę „pliki” (gdzie przechowywane są wszelkie materiały, które powstają w ramach projektu tj. publikacje, prezentacje, raporty etc.), zakładkę „linki” (gdzie umieszczono m.in. linki do stron www innych projektów LIFE związanych z ochroną torfowisk alkalicznych). Materiały i informacje odnoszące się do poszczególnych Projektów oznaczone są odpowiednimi „przypinkami”, co w łatwy i przejrzysty sposób pozwala czytelnikowi rozróżnić informacje przypisane do odpowiedniego Projektu. Zachowano dotychczasowy adres strony, który funkcjonował w projekcie LIFE11: www.alkfens.kp.org.pl
- Projekt i postępy w jego realizacji są opisywane również na łamach Biuletynu Klubu Przyrodników „Boćka”. Teksty o Projekcie znalazły się w numerach 119 3/2014, 112 2/2015, 123 3/2015, 127 3/2016, 128 4/2016 oraz 131 3/2017. Kserokopie artykułów z lat 2016 i 2017 znajdują się w załączniku nr I, wcześniejsze artykuły zostały przekazane z Midterm Report. Projekt został również przedstawiony w gazecie Biznes Plus, gdzie Prezes Klubu Przyrodników przedstawił informacje z zakresu ochrony torfowisk alkalicznych oraz informacje o realizowanych projektach dotyczących ich ochrony. Projekt został również zaprezentowany w artykule „Ochrona torfowisk alkalicznych w Polsce” opublikowanych w Przeglądzie Przyrodniczym XXVI, 4 (2015):76-84. Opublikowano również 4 artykuły o projekcie w: (świętokrzyskich) Aktualnościach Rolniczych, Małopolskim Informatorze Rolniczym, Lubelskich Aktualnościach Rolniczych i Wsi Mazowieckiej .
  - Informacje o projekcie rozpowszechniano również podczas jubileuszowego Zjazdu Klubu Przyrodników, który odbył się w dniach 27.02 – 01.03.2015 r. oraz podczas Sesji Kwietniowych (sesja naukowa) w roku 2015. W kolejnych latach: 2016 i 2017 projekt został również przedstawiony na Zjeździe Klubu Przyrodników w dniach 26-28.02.2016 r. oraz 24-26.02.2017 r. Każdorazowo przedstawiany jest Projekt oraz stan zaawansowania prac w Projekcie m.in. poprzez prezentacje.
  - Logotypami Life+, logotypami projektu oraz Klubu oznakowane jest samochód zakupiony z Projektu, oznakowania znajdują się również na sprzęcie zakupionym w ramach Projektu m.in. laptopy, drukarka, telefony, sprzęt do koszenia, roll-up, itp. Wszystkie pisma również oznakowane są odpowiednimi logotypami, w stopkach maili znajdują się logotypy Life, NFOŚiGW, Natura 2000 jak również logo Projektu.

Działanie E2: Organizacja serii warsztatów/seminariów i opracowanie Podręcznika Dobrych Praktyk w ochronie torfowisk alkalicznych

- Planowany termin rozpoczęcia działania: II/2015
  - Faktyczny termin rozpoczęcia działania: II/2015
  - Planowany termin zakończenia działania: II/2018
  - Faktyczny termin zakończenia działania: II/2018
- W dniach **6-7 lipca 2015 roku** w siedzibie Gorczańskiego Parku Narodowego odbyła się konferencja inauguracyjna projekt, wzięło w niej udział ok. 33 osób, w tym przedstawiciele m.in. Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, Regionalnych Dyrekcji Ochrony Środowiska, Przedstawiciele Nadleśnictw i Parków Narodowych. W drugi dzień odbyło się posiedzenie Komitetu Sterującego połączone z wizją terenową. Celem wizji były obiekty zlokalizowane na terenie Gorczańskiego Parku Narodowego. Program konferencji oraz informacja z przebiegu znajdują się tutaj: <http://alkfens.kp.org.pl/konferencja-inauguracyjna-projekt-life-7230-s/>, listę uczestników przekazano wraz z Midterm Report.
  - W dniu **20 września 2016 r.** odbyła się konferencja w ramach projektu. Konferencja miała miejsce w miejscowości Sitaniec Wolica na przedmieściach Zamościa. Celem konferencji było przybliżenie specyfiki siedliska 7230 – górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk, szczególnie na terenie województwa lubelskiego

- oraz sposobów jego ochrony. Szczególną uwagę zwrócono na wyjątkowy obiekt przyrodniczy, jakim jest źródłiskowe torfowisko kopułowe Komarów/Śniatycze. Podczas konferencji jak również w trakcie wizji terenowej tego unikatowego torfowiska zainicjowano dyskusję dotyczącą ochrony tego miejsca, głównie w zakresie poprawy warunków wodnych. Lista uczestników spotkania znajduje się w załączniku nr 7.
3. W dniach **2-6 sierpnia 2015 r.** przedstawiciele Klubu wzięli również udział w kongresie naukowym: ICCB-ECCB: 27th International Congress for Conservation Biology (4th European Congress for Conservation Biology) w Montpellier (Francja), gdzie Klub Przyrodników miał własną sesję posterową poświęconą ochronie torfowisk w ramach projektów LIFE11 i LIFE13. Szczegóły opisano w działaniu F3.
  4. W dniach **21 – 31 sierpnia 2017 r.** odbył się międzynarodowy wyjazd studyjny. Celem wyjazdu była wymiana doświadczeń i najlepszych praktyk pomiędzy uczestnikami wyjazdu a zespołami realizującymi projekty Life na terenie Litwy, Łotwy i Estonii, związane głównie z ochroną torfowisk. W wyjeździe wzięli udział zarówno pracownicy Klubu Przyrodników, Gorczańskiego Parku Narodowego jak również zaproszeni goście, aktywnie biorący udział w realizacji projektu. W składzie 11 osobowej grupy znalazły się następujące osoby: pracownicy Klubu Przyrodników – Dorota Horabik, Robert Stańko, Filip Jarzombkowski, Magdalena Makles, Ewa Gutowska, Katarzyna Kotowska, Magdalena Bregin, pracownicy Gorczańskiego Parku – Marek Ruciński, Michał Kosiarski, pracownik Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Łodzi – Arkadiusz Malec oraz pracownik Magurskiego Parku Narodowego – Jarosław Sochacki. Szczegółowe sprawozdanie z wyjazdu znajduje się w załączniku nr II. Podczas wyjazdu uczestnicy mogli zapoznać się z rezultatami działań prowadzonymi w ramach 8 projektów Life, oraz innych projektów finansowanych z innych źródeł np. Norway Grans.
  5. Konferencję podsumowującą projekt mającą charakter seminarium międzynarodowego zaplanowano na II kwartał 2018 r. Planowane jest by konferencja dotyczyła dwóch projektów realizowanych przez Klub dotyczących torfowisk alkalicznych (LIFE11 NAT/PL/432 Ochrona torfowisk alkalicznych (7230) w młodogłacjalnym krajobrazie Polski północnej). Oba projekty kończą się w tym samym czasie, zatem zdaniem Beneficjenta jest to doskonały sposób na przedstawienie działań z czynnej ochrony torfowisk alkalicznych na terenie całej Polski. Konferencja będzie idealną okazją na przedstawienie wszystkim uczestnikom charakterystyki siedliska 7230, występującego w różnych warunkach w poszczególnych regionach Polski. Pozwoli również na przedstawienie różnych sposobów ochrony oraz podejścia do ochrony siedliska w zależności od regionu Polski, w którym to siedlisko występuje. Obecnie planuje się zaprosić na konferencję zarządzających terenem, regionalne dyrekcje ochrony środowiska, ekspertów botaników zajmujących się siedliskami torfowiskowymi z Polski i zza granicy, przedstawicieli zarządów melioracji i urzędów wodnych, przedstawicieli nadleśnictw itp. Koszty konferencji zostaną rozdzielone pomiędzy dwa projekty.
  6. Opracowanie monografii siedliska 7230, jego druk oraz dodruk Podręcznika Dobrych Praktyk planuje się wykonać zgodnie z wnioskiem w II kwartale 2018 r. Podobnie jak w przypadku Raportu Naukowego planujemy wykorzystać efekt synergii efektów realizacji obu projektów LIFE w czasie opracowywania ww. publikacji. Monografia siedliska 7230 od samego początku w założeniu miała czerpać z wiedzy i doświadczeń nie tylko niniejszego projektu ale także projektu LIFE11 NAT/PL/423, który w czasie gdy opracowywano dokumentację aplikacyjną dla LIFE13 NAT/PL/024 planowo miał się skończyć wcześniej niż projekt LIFE13 NAT/PL/024. Obecnie po wydłużeniu okresu realizacji projektu LIFE11 NAT/PL/423 oba projekty kończą się w tym samym czasie (30.06.2018). Zarówno więc Monografia jak i Podręcznik Dobrych Praktyk powstają w tym samym czasie i obejmują zakres i doświadczenia obu projektów. Byłoby zatem nieefektywne kosztowo jak i pod względem nakładu pracy i efektywności przedstawianych w ww.

publikacjach efektów tylko jednego z projektów. Uznajemy zatem, iż podobnie jak w przypadku Raportu Naukowego opracowanie Monografii siedliska (2000 szt.) oraz Podręcznika Dobrych Praktyk (3000 szt.) powinno obejmować doświadczenia i zakres obu projektów a koszty realizacji tych publikacji winny zostać podzielone po połowie na każdy z projektów.

Prosimy o akceptację takiego podejścia.

Działanie F3: Tworzenie sieci z innymi projektami

- Planowany termin rozpoczęcia działania: III/2015 (zgodnie z pismem KE Ref. Ares (2015) ENV E3 IM/AMC/sp z 20/10/2015)
  - Faktyczny termin rozpoczęcia działania: III/2015
  - Planowany termin zakończenia działania: II/2018
  - Faktyczny termin zakończenia działania: II/2018
1. W ramach działań związanych z promocją wzięto udział w organizowanym w NFOŚiGW Kick off Meeting w dniu **29.10.2014 r.** podczas którego zaprezentowano projekt.
  2. Projekt został również zaprezentowany w dniach **21-22 listopada 2014 r.** na warsztatach w Mrągowie dotyczących ochrony torfowisk, które zostały organizowane przez Polskie Towarzystwo Ochrony Ptaków. W warsztatach tych brali udział przedstawiciele, organizacji pozarządowych, jednostki administracji publicznej oraz przedstawiciele środowiska naukowego.
  3. W dniach **21-22 listopada 2014 r.** odbyła się również konferencja – Forum Ekologiczne – dotycząca współpracy Lasów Państwowych z organizacjami pozarządowymi, na której również w szerokim gronie został zaprezentowany Projekt.
  4. Projekt i jego założenia były prezentowane także na wielu spotkaniach nie związanych bezpośrednio z projektem, m.in. w trakcie Zjazdu Klubu Przyrodników w dniu **27.02 – 01.03.2015 r.** i Sesji Naukowej Klubu Przyrodników (**10-12.04.2015 r.**).
  5. Projekt został również zaprezentowany w NFOŚiGW w dniu **14.04.2015 r.** w Dniu Informacyjnym LIFE 2015 r. gdzie rozdano notatniki wraz z długopisami promującymi Projekt oraz broszury o projekcie.
  6. Projekt został przedstawiony na warsztatach ochrony torfowisk realizowanych w ramach projektu: „Ochrona torfowisk alkalicznych (7230) w młodoglacjalnym krajobrazie Polski północnej” w dniach **27-28.04.2015 r.** w Kuklach.
  7. Przedstawiciele Klubu Przyrodników wzięli udział w spotkaniu roboczym w dniu **13.04.2015 r.** z przedstawicielami Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego realizującymi projekt LIFE12 NAT/PL/000081 „Ochrona zbiorowisk nieleśnych na terenie Beskidzkich Parków Krajobrazowych” oraz projekt Owca Plus (współfinansowany ze środków Urzędu Marszałkowskiego – środki krajowe).
  8. Przedstawiciele Klubu są również w stałym kontakcie z przedstawicielami Zespołu Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych realizujących projekt LIFE13 NAT/PL/000038 „Ochrona cennych siedlisk przyrodniczych na Poniidziu”.
  9. W dniach **2-6 sierpnia 2015 r.** przedstawiciele Klubu wzięli również udział w kongresie naukowym: ICCB-ECCB: 27th International Congress for Conservation Biology (4th European Congress for Conservation Biology) w Montpellier (Francja), gdzie Klub Przyrodników miał własną sesję posterową poświęconą ochronie torfowisk w ramach projektów LIFE11 i LIFE13. Podczas tego wyjazdu przedstawiciele Klubu Przyrodników mieli okazję wymienić się doświadczeniami z pracownikami dwóch innych projektów LIFE: projekt francuski LIFE13 NAT/FR/762 „LIFE Jura peatlands – Functional rehabilitation of the Jura mountains peatlands of Franche-Comté” oraz niemiecki LIFE05 NAT/D/053 „ROSTAM – Rosenheimer master basin bogs”. Sprawozdanie z konferencji

- znajdują się na stronie projektu: <http://alkfens.kp.org.pl/druga-wizyta-studyjna-i-udzial-w-kongresie-iccb-eccb-2015-juz-za-nami/>
10. Projekt został zaprezentowany podczas konferencji torfowiskowej w Szczecinie w dniu **05.09.2015 r.**, poświęconej ochronie torfowisk w Polsce pn: „Torfowiska Polski – ochrona, restytucja, monitoring”. Krótkie sprawozdanie dotyczące konferencji zostało opublikowane na stronie internetowej: <http://alkfens.kp.org.pl/konferencja-torfowiska-polski-ochrona-restytucja-monitoring/>
  11. Przedstawiciel Klubu Przyrodników przedstawił projekt na Word Wetland Day w Tartau w dniu **02.02.2016 r.** organizowanym przez Estoński Fundusz na rzecz Przyrody – międzynarodowa konferencja organizowana pod hasłem „Od użytkowania do odtwarzania mokradel”. Relacja z wizyty znajduje się na stronie internetowej: <http://alkfens.kp.org.pl/dzien-mokradel-2-02-2016-w-estonii/>
  12. W dniach **2-3 marca 2016 r.** w Krościenku nad Dunajcem przedstawiciel Klubu Przyrodników prezentował Projekt na spotkaniu międzyprojektowym organizowanym przez Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków. Jego celem było podsumowanie doświadczeń oraz osiągnięć projektów środowiskowych realizowanych aktualnie w polskich Karpatach, a także debata na temat najważniejszych problemów w ochronie przyrody, występujących w tym regionie. Informacje o przebiegu spotkania znajdują się na stronie projektu <http://alkfens.kp.org.pl/spotkanie-inicjujace-wspolprace-pomiedzy-instytucjami-realizujacymi-projekty-srodowiskowe-w-karpatach/>
  13. Klub Przyrodników miał również swoje stoisko podczas Dni Life 2016 w NFOŚiGW – **26.04.2016 r.**
  14. Przedstawiciele Klubu Przyrodników wzięli również udział w III spotkaniu Projektów LIFE + Natura, które odbyło się Czajowicach w dniu **20.05.2016 r.**, gdzie wraz z innymi przedstawicielami projektów LIFE wymieniali się doświadczeniami w prowadzeniu i realizacji projektów.
  15. W dniu **14-15.09.2016 roku** w Krakowie odbyła się również konferencja poświęcona przyrodzie Karpat pn.: „Przyroda Karpat – stan, zagrożenia i perspektywy ochrony”, w której członkowie zespołu również wzięli udział.
  16. Pracownicy Klubu Przyrodników w dnia **5-6 kwietnia 2017 r.** wzięli udział w XIII Konferencji „Aktywne Metody Ochrony Przyrody w Zrównoważonym Leśnictwie”, której tematem przewodnim w tym roku były LEŚNE SIEDLISKA MOKRADŁOWE OAZA BIORÓŻNORODNOŚCI. Zaprezentowano 6 wystąpień dotyczących ochrony torfowisk na terenie Polski. Projekt został również zaprezentowany w postaci posteru prezentowanego podczas konferencji. Poster znajduje się w załączniku nr III.
  17. W dniach 27-28 lipca 2017 Klub Przyrodników miał przyjemność gościć przedstawicieli projektu pn. Life+ dla Lasów Janowskich, realizowanego przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Lublinie. Pierwszego dnia odbyło się spotkanie w siedzibie Gorczańskiego Parku Narodowego, gdzie Pan Dyrektor – Janusz Tomaszewicz przedstawił walory przyrodnicze Gorczańskiego Parku Narodowego, zostały również omówione zadania i cele w naszym projekcie. Drugiego dnia odbyła się wycieczka terenowa na której pracownicy Klubu Przyrodników zaprezentowali obiekt znajdujące się w projekcie oraz pokazali efekty przeprowadzonych działań. Więcej informacji zostało zamieszczone na naszej stronie: <http://alkfens.kp.org.pl/wizyta-przedstawicieli-projektu-pn-zgodzie-natura-life-dla-lasow-janowskich/> O wizycie napisał również RDOŚ w Lublinie na stronie internetowej projektu: <http://janowskie.rdos.lublin.pl/wizyta-studyjna-w-gorczańskim-parku-narodowym/>.
  18. Ponadto o projekcie od początku jego realizacji ukazało się kilka artykułów m.in. w biuletynie Klubu Przyrodników „Bociek” (dodatkowe 3 artykuły od Raportu Śródk okresowego, Przeglądzie Przyrodniczym, w wydaniu internetowym gazety Biznes plus – „Trzeba chronić torfowiska” (związanego z nominacją Klubu do Polskiej nagrody

Innowacyjności 2015 - <http://alkfens.kp.org.pl/klub-przyrodnikow-nominowany-do-polskiej-nagrody-innowacyjnosci-2015/>), jak również w 4 artykułach w miesięcznikach Wojewódzkich Oddziałów Doradztwa Rolniczego pn. „Chroń torfowiska alkaliczne razem z nami”.

5.2. Envisaged progress until next report.

Do złożenia następnego raportu końcowego – Final report planowanego na 09/2018 r. planowane jest zrealizowanie wszystkich zadań.

Zadania/czas realizacji		2014 rok				2015 rok				2016 rok				2017 rok				2018 rok				
		kwartaly				kwartaly				kwartaly				kwartaly				kwartaly				
		I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	
Zadanie A1	planowany																					
	Aktualny																					
Zadanie A2	planowany																					
	Aktualny																					
Zadanie B1	planowany																					
	Aktualny																					
Zadanie C1	planowany																					
	Aktualny																					
Zadanie C2	planowany																					
	Aktualny																					
Zadanie C3	planowany																					
	Aktualny																					
Zadanie C4	planowany																					
	aktualny																					
Zadanie D1	planowany																					
	Aktualny																					
Zadanie D2	planowany																					
	Aktualny																					
Zadanie E1	planowany																					
	Aktualny																					
Zadanie E2	planowany																					
	Aktualny																					
Zadanie E3	planowany																					
	aktualny																					
Zadanie F1	planowany																					
	aktualny																					
Zadanie F2	planowany																					
	aktualny																					
Zadanie F3	planowany																					
	Aktualny																					

**Początek
Projektu**
01.09.2014

**Inception
Report**
31.05.2015

**Midterm
Report**
30.09.2016

**Progress
Report**
30.09.2017

**Koniec
Projektu**
30.06.2018

5.3 Impact

Zaplanowane zadania w ramach projektu mają bezpośredni wpływ na stan siedliska przyrodniczego 7230 i w ograniczonym zakresie na 7140 (jako niewielkie powierzchniowo płyty w obrębie 7230) oraz gatunków lipiennika Loesela *Liparis loeselii* (w 11 obszarach Natura 2000). Ponadto występują tu ślimaki z rodzaju poczwarówek *Vertigo* spp., lecz rozpoznanie ich występowania w Polsce jest niepełne i brak jest aktualnych danych na temat obecności tych bezkręgowców na terenach objętych projektem. Prócz siedlisk i gatunków wymienionych w załącznikach Dyrektywy Siedliskowej (np. lipiennika Loesela *Liparis loeselii*, jęczyczki syberyjskiej *Ligularia sibirica*), obiekty objęte działaniami są miejscem występowania szeregu rzadkich i zagrożonych roślin (np. niebielistka trwała *Swertia perennis*, tłustosza pospolitego *Pinguicula vulgaris*, marzycy czarniawej *Schoenus nigricans*, kosatki kielichowej *Tofieldia calyculata*, gólki długoostrogowej *Gymnadenia conopsea*, wyblina jednolistnego *Malaxis monophyllos*, turzycy dwupiennej *Carex dioica*, haczykowca błyszczącego *Hamatocaulis vernicosus*, bagiennika żmijowatego *Pseudocalliergon trifarium*, błyszczące włosowate *Tomenthypnum nitens*) oraz zwierząt, szczególnie licznie występującej na obiektach rzadkiej i chronionej etomofauny m.in. strzępotka edypusa *Coenonympha oedippus* – jedno z dziewięciu stanowisk w kraju (gatunek z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej), jak również ptaków wymienionych w załącznikach Dyrektywy Ptasiej i innych ptaków, których cykl życiowy związany jest z otwartymi i dobrze uwodnionymi torfowiskami. Planowane działania ochronne są korzystne dla każdej z wymienionych grup. Spowodują zachowanie otwartego charakteru siedliska (zatrzymanie sukcesji, ograniczenie rozprzestrzeniania się gatunków ekspansywnych) oraz zwiększą jego spójność poprzez zmniejszenie lub zahamowanie fragmentacji. Przewidywany wpływ to poprawa warunków siedliskowych polegająca na większej dostępności światła do wszystkich warstw torfowiska, większym i bardziej stałym uwodnieniu torfu oraz ograniczeniu akumulacji substancji biogenych.

Oprócz bezpośredniego wpływu na poprawę warunku siedliskowych siedliska 7230, projekt znacząco wpływa również na podniesienie społecznej w zakresie potrzeb ochrony przyrody zarówno wśród urzędników, jak i lokalnych mieszkańców.

Indirect impacts

Pośrednie wpływy działań to:

- włączenie wybranych fragmentów siedliska w program rolno-środowiskowo - klimatyczne, zapewniający przedłużenie efektu projektu;
- zapewnienie miejsc pracy dla osób realizujących działania ochrony czynnej (pilarzy, kosiarzy, budowniczych obiektów hydrotechnicznych etc.);
- dostarczanie danych do uaktualniania Standardowego Formularza Danych w obszarze Natura 2000 Torfowiska nad Prosną, który został zaktualizowany w kwietniu 2016 r.

Realizacja projektu wpisująca się częstokroć w zapisy odpowiednich planów ochrony, planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000, pozwala na wypełnianie obligacji związanych z Dyrektywą Siedliskową, a także krajowymi aktami prawa związanymi z ochroną przyrody.

4.4. Outside LIFE

Niejednokrotnie jedyną szansą wykonania działań ochronnych z projektu Life była konieczność wydzierżawienia gruntów prywatnych przez Klub Przyrodników. Koszty dzierżawy w całości pokrywane są przez Klub Przyrodników ze środków statutowych. Na chwilę obecną Klub wydzierżawił 161 działek o powierzchni ok. 30 ha (umowy dzierżawy podpisano na okres 10 lat). Działanie to gwarantuje możliwość wykonania działań ochronnych przewidzianych w projekcie oraz ciągłość wykonywania działań ochronnych w ramach utrzymania trwałości projektu.

6. Financial part

6.1. Costs incurred

Statement of expenditures	Planned costs	Costs incurred till 31.08.2017	Override/ savings	% of total costs
Personnel	€ 310 479,00	172 285,53	€ 148 638,86	55%
Travel	€ 85 336,00	€ 29 176,71	€ 56 159,29	34%
External assistance	€ 228 402,00	€ 39 743,28	€ 188 658,72	17%
Durable goods - Infrastructure	€ 117 209,00	€ 787,45	€ 116 421,55	1%
Durable goods - Equipment	€ 114 628,00	€ 123 442,00	-€ 8 814,00	108%
Durables goods - Prototypes	€ -	€ -	€ -	0%
Land/rights purchase/lease	€ 29 524,00	€ 24 499,59	€ 5 024,41	83%
Consumable material	€ 55 104,00	€ 13 899,98	€ 41 204,02	25%
Other direct costs	€ 8 760,00	€ 9 117,36	-€ 357,36	104%
Overheads	€ 53 687,00	€ 17 436,49	€ 36 250,51	32%
TOTAL	€ 1 003 129,00	€ 428 387,60	€ 574 741,50	43%

Comments: Wykorzystanie 108% wartości kategorii **Durable goods: equipment** jest wynikiem zakupu (zgodnie z przewidzianym we wniosku zakresem) sprzętu do monitoringu hydrologicznego torfowisk, samochodu oraz sprzętu do koszenia. Wszystkich zakupów dokonano z zachowaniem zasady konkurencyjności – zwiększenie wartości tych towarów jest zatem wynikiem ich realnej wartości rynkowej, która uległa zwiększeniu w stosunku do wartości planowanych we wniosku. W ramach kategorii nie przewiduje się już dodatkowych kosztów. Informacja ta była już przedstawiana w Midterm Report. Od tamtej pory koszty tej kategorii nie uległy zmianie.

Zmiana kosztów tej kategorii nie jest zmianą istotną zgodnie z Postanowieniami Wspólnymi i nie zwiększa całościowego budżetu projektu (zostanie pokryta z oszczędności, które powstały w ramach kategorii travel and subsistence).

Niewykorzystanie środków w ramach kategorii **Durable goods: infrastructure** jest wynikiem faktu, że budowę zastawek, które stanowią koszt kategorii przesunięto w czasie. Wyjaśnienia związane z przesunięciem znajdują się w części 5. Technical part w opisie zadania C1.

Niskie wykorzystanie środków w ramach kategorii **External assistance** jest wynikiem faktu, iż prace w terenie rozpoczęto w 2016 r. i obecnie trwają nadal. Szczegółowe wyjaśnienie znajduje się w części 5. Technical part przy opisie zadania C2 i C3.

Przekroczenie kosztów w kategorii **Other direct costs** (104%) jest wynikiem wysokich kosztów utrzymania (przeгляд, serwis i ubezpieczenie) samochodu Nissan Navara zakupionego w ramach projektu. Do końca trwania projektu nie przewidujemy by różnica pomiędzy zaplanowanymi a poniesionymi kosztami w tej kategorii przekroczyła próg 10%.

W żadnej kategorii na dzień składania raportu nie zanotowano przekroczeń, które mogłyby zostać uznane za znaczącą zmianę w budżecie projektu. W ramach pozostałych kategorii wydatki prawidłowo odzwierciedlają stan realizacji projektu.

Costs per action:

Action	Personnel	Travel	External assistance	Durable goods - infrastructure	Durable goods - equipment	Land purchase	Consumables	Other costs	Overheads	TOTAL
A1	6 803	0	0	0	0	0	0	441	0	7 244
A2	35 493	101	0	0	0	0	0	0	151	35 745
B1	0	0	0	0	0	24 500	0	0	0	24 500
C1	7 443	81	0	787	0	0	0	0	0	8 311
C2	10 443	0	15 041	0	0	0	0	0	0	25 484
C3	9 621	0	9 906	0	54 872	0	0	0	0	19 527
C4	12 540	703	35	0	0	0	198	0	0	13 476
D1	29 771	3 661	0	0	45 185	0	614	0	0	79 231
D2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
E1	917	0	314	0	0	0	12 381	0	0	13 612
E2	7 311	4 255	1 025	0	0	0	537	62	0	13 190
E3	9 129	0	0	0	0	0	0	0	0	9 129
F1	29 776	20 138	13 422	0	23 385	0	170	8 614	17 202	112 707
F2	9 129	0	0	0	0	0	0	0	48	9 177
F3	3 910	238	0	0	0	0	0	0	35	4 183
TOTAL	172 286	29 177	39 743	787	68 570	24 500	13 900	9 117	17 436	375 516

Action number	Foreseen costs	Spent so far	Remaining	Projected final cost
A1	100 723	7 244	93 479	100 723
A2	44 257	35 745	8 512	44 257
B1	33 306	24 500	8 806	33 306
C1	145 108	8 311	136 797	145 108
C2	75 368	25 484	49 884	75 368
C3	147 555	19 527	128 028	147 555
C4	46 698	13 476	33 222	46 698
D1	106 043	79 231	26 812	106 043
D2	0	0	0	
E1	29 650	13 612	16 038	29 650
E2	38 653	13 190	25 463	38 653
E3	20 762	9 129	11 633	20 762
F1	141 425	95 505	45 920	141 425
F2	13 582	9 177	4 405	13 582
F3	6 312	4 183	2 129	6 312
Overheads	53 687	17 202	36 485	53 687
TOTAL	1 003 129	375 516	627 613	1 003 129

Obowiązujący system księgowy.

Zgodnie z obowiązującą w Klubie Przyrodników Instrukcją Obiegu i Archiwizacji Dokumentów (Zarządzenie Prezesa Klubu Przyrodników w Świebodzinie z dnia 01.09.2014 r. w sprawie aktualizacji planu kont obowiązującego w Stowarzyszeniu), dowody finansowo-księgowe podpisywane są przez osoby upoważnione.

Każdy dokument jest podpisany przez Prezesa Klubu pod względem merytorycznym, umożliwia to kwalifikację do odpowiednich kosztów i stanowi jednocześnie akceptację do zapłaty. Główny księgowy sprawdza dokumenty pod względem rachunkowym i formalnym. Adnotacje o sprawdzeniu pod względem merytorycznym, formalnym i rachunkowym potwierdzane są parafką wraz z imienną pieczęcią funkcyjną.

Dowody księgowe ujęte w księgach rachunkowych mają nadany numer narastająco od 1/ZAK do końca roku obrotowego, natomiast inne dowody księgowe tj. listy plac, delegacje, rachunki umów o dzieło, PK mają nadany numer narastająco od 1 do końca roku obrotowego.

Beneficjent prowadzi odrębną ewidencję księgową w zakresie realizowanego projektu z uwzględnieniem podziału na środki LIFE, środki otrzymane od NFOŚiGW oraz wkładu własnego w sposób umożliwiający ich identyfikację. Każdy dokument oznaczany jest osobnym kodem księgowym, pieczęcią ze wskazaniem numeru umowy o dofinansowanie, zadania w ramach projektu, kategorii wydatku i wysokości kosztów kwalifikowanych do projektu. Prowadzona jest również osobna archiwizacja danych księgowych w aplikacji KP MaSS. Pozwala to na szybką i precyzyjną identyfikację dowodów księgowych związanych z projektem.

W związku z rozliczeniem projektu **LIFE13 NAT/PL/024** obowiązują następujące konta księgowe (zgodnie z Zarządzeniem Prezesa z dnia 01.09.2016 r. w sprawie aktualizacji planu kont obowiązującego w Klubie Przyrodników) wprowadzono nowe konta księgowe dla rozliczenia umowy z KE:

Kody księgowe stosowane w ramach projektu:

KOD	Rodzaj kosztu
10-8008	ŚRODKI TRWAŁE LIFE 7230 (<i>konto pozabilansowe</i>)
130-32	RACHUNEK BANKOWY
402-1039	MATERIAŁY BIUROWE
402-2036	PALIWO
402-5049	POZOSTAŁE MATERIAŁY
403-2032	USŁUGI TELEFONICZNE
403-3045	OPŁATY BANKOWE
403-4063	POZOSTAŁE USŁUGI
405-58	WYNAGRODZENIE
405-59	WYNAGRODZENIE UMOWY O DZIEŁO
407-1047	DELEGACJE
407-2034	POZOSTAŁE KOSZTY
740-83	DOTACJA
840-126	DOTACJA- LIFE 7230
401-19	AMORTYZACJA ŚRODKÓW TRWAŁYCH
401-20	AMORTYZACJA WARTOŚCI NIEMATERIALNE I PRAWNE

W związku z rozliczeniem UMOWY z NFOŚiGW **523/2014/Wn-04/OP-WK-LF/D** obowiązują następujące konta księgowe (zgodnie z Zarządzeniem Prezesa z dnia 01.09.2016 r. w sprawie aktualizacji planu kont obowiązującego w Klubie Przyrodników oraz z dnia 17.08.2016 r.):

Kody księgowe obowiązujące dla umowy z NFOŚiGW

KOD	Rodzaj kosztu
10-8009	ŚRODKI TRWAŁE NFOSIGW (<i>konto pozabilansowe</i>)
401-21	AMORTYZACJA ŚRODKÓW TRWAŁYCH
401-22	AMORTYZACJA WARTOŚCI NIEMATERIALNE I PRAWNE
407-2038	POZOSTAŁE KOSZTY
403-4064	POZOSTAŁE USŁUGI
740-84	DOTACJA
840-127	DOTACJA - NFOSIGW

Dokumenty księgowo-finansowe potwierdzające poniesione w ramach projektu wydatki opatrzone są pieczętą z numerem i tytułem umowy o dofinansowanie projektu. Jeżeli wydatek finansowany jest ze środków NFOŚiGW posiada dodatkową pieczętą z numerem i tytułem projektu oraz podziałem na wydatki inwestycyjne i nieinwestycyjne.

Ponadto każdy dokument zawiera:

- pieczętą dekretu księgowego – z podpisem osoby upoważnionej,
- nazwę zadania zgodnie z zatwierdzonym wnioskiem o dofinansowanie projektu
- kwotę wydatków kwalifikowanych
- adnotację o uregulowaniu zobowiązania wynikającego z dokumentu (data przelewu lub nr raportu kasowego w przypadku zapłaty gotówką).

Do dokonywania zapisów w postaci dekretów bądź poprawek na dokumentach finansowych uprawniony jest wyłącznie Główny Księgowy. Koordynator projektu Dorota Horabik w większości przekazywanych do księgowania dokumentów finansowych osobiście opisuje na odwrocie dowodu księgowego kategorię i zadania, także w przypadku dokumentów dostarczanych przez pracowników zamiejscowych (Filip Jarzombkowski, Ewa Gutowska, Katarzyna Kotowska, Magdalena Bregin).

W przypadku gdy faktura dotyczy kosztów stałych (kosztów utrzymania biura tj. czynsz, ogrzewanie, wywóz nieczystości, usługi telefoniczne, usługi pocztowe, materiały biurowe) ustalono zmienną proporcję poniesionych kosztów w projekcie (proporcja zmienia się z miesiąca na miesiąc i stanowi stosunek liczby osób w przeliczeniu na etaty pracujących w projekcie w danym miesiącu do ilości przepracowanych godzin na projekt w danym miesiącu przez osoby zatrudnione w projekcie w Klubie Przyrodników). Takie rozwiązanie pozwala na naliczanie właściwej proporcji kosztów poniesionych w ramach projektu w danym miesiącu.

Pracownicy zobowiązani byli do prowadzenia oddzielnej ewidencji czasu pracy – prowadzonej za pomocą narzędzia KP MaSS. Karty pracy generowane z aplikacji są podpisywane przez osobę sporządzającą i akceptowane przez Koordynatora projektu. Po zatwierdzeniu Kart w wersji papierowej są one także zatwierdzane w aplikacji KP MaSS co uniemożliwia ich późniejszą edycję bez wiedzy Koordynatora. Karty w wersji papierowej są archiwizowane w biurze Zarządu razem z ewidencją przebiegu pojazdu służbowego (Nissan Navara).

System księgowy Gorczańskiego Parku Narodowego

Gorczański Park stosuje odmienny system księgowy polegający na wyróżnianiu kosztów związanych z projektem poprzez księgowanie tych kosztów na istniejących kontach księgowych jednak z dodaniem do nich „12”. Dla projektu nie ma założonego oddzielnego konta bankowego ale jest wyszczególnione odrębne konto analityczne, oznaczone tym samym symbolem "12" na końcu.

Taki system księgowy pozwala na oddzielanie kosztów projektu od pozostałych i w sposób jednoznaczny identyfikować tylko i wyłącznie z nim.

KOD	Rodzaj kosztu
403-12-2-1-1-0104-0000-12	Usługi obce
011-122-1-1-0000-0001-12	Środki trwale – wykupy gruntów
011-122-1-1-0000-0002-12	Środki trwale – zakupy inwestycyjne
011-122-1-1-0000-0003-12	Środki trwale - inwestycje
134-12-2-1-1-0000-0000-12	Rachunek bankowy – dotacja Life

7. Annexes

7.1. Deliverables

Annex no. A – Initial concept for technical solutions /Wstępna koncepcja rozwiązań technicznych

Annex no. B – Documentation - Action A2 / Dokumentacje - działanie A2 (only CD)

7.2. Dissemination materials

Annex no. I – Scans of articles /skany artykułów

Annex no. II – Report from the study trip / Sprawozdanie z wyjazdu studyjnego (only CD)

Annex no. III – Conference poster /Poster z konferencji

7.3. Other annexes

Annex no. 1. Agreement no. 128/2017 of 15th September/ umowa nr 128/2017 z 15.08.2017 r.

Annex no. 2. The list of signed agreements/Lista podpisanych porozumień

Annex no. 3. Request to the Regional Directorate of Environmental Protection in Lublin/
Wniosek do RDOŚ w Lublinie

Annex no. 4. Photographic documentation of ditch blocking in the Gorce National Park
Dokumentacja fotograficzna przetamowań w GPN

Annex no. 5. Agreement for mower lending /Umowy użyczenia kosiarek spalinowych

Annex no. 6. Sample photos of information boards/Przykładowe zdjęcia tablic informacyjnych

Annex no. 7. Attendance list on the conference in Zamość/ Lista obecności konferencji w Zamościu